

OMLADINA

GLASILO NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA

NA NAŠ III. SHOD V LJUBLJANI □ SLOVENSKIM FILO-
ZOFOM □ J. M.: VEČ TEHNIKOV! □ JOSIP JURCA: O VERI
IN VERNOSTI □ SREDNJEŠOLSKI VESTNIK □ SLOVENSKO
DIJAŠTVO □ □ VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO □ □
□ □ RAZNO □ □

□ PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA □

IZHAJA VSAK MESEC □ STANE LETNE 4 KRONE; ZA DIJAKE 2 KRONI;
POSAMEZNA ŠTEVILKA 40 VIN. □ □ DOPISI NAJ SE BLAGOVOLE
POŠILJATI UREDNIŠTVU NAJKASNEJE DO 20. VSAKEKA MESECA V
LJUBLJANO NA BREG ST. 12 □ LE FRANKOVANA PISMA SE SPREJE-
MAJO □ UPRAVNIŠTVO JE V TISKARNI J. BLASNIKA NASLEDNIKOV
V LJUBLJANI, BREG ŠT. 12 □ □ REKLAMACIJE SO POŠTNINE PROSTE,
ČE IMAJO NA NASLOVNI STRANI PRISTAVEK „REKLAMACIJA“ IN ČE
SO ODPRTE □ □ ZARADI REDNEGA POŠILJANJA JE NATANKO NA-
ZNANITI NASLOV IN BIVALIŠČE TER VSAKO IZPREMEMBO BIVALIŠČA
□ □ OBLASTEM ODGOVOREN MIHAEL ROŽANEC □ IZDAJA EKSEK-
KUTIVA NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA □ TISK J. BLASNIKA
□ □ NASLEDNIKOV □ □

ŠTEV. 5. LJUBLJANA, AVGUST LETO VI.

1909

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

„Prosveta“. Prva tretjina velikih počitnic je minila. V tem času so se prirejali redni tedenski društveni sestanki, na katerih se ni razpravljalo samo o zadevah, ki se tičejo neposredno „Prosvete“, temveč govorilo se je o vseh aktualnostih, ki količkaj zanimajo pristaše narodno-radikalne struje, zlasti ljubljanske radikalce. Ti sestanki se vrše popolnoma v smislu Prosvetinega programa, ki veleva, da naj bo „Prosveta“ o počitnicah duševno središče slovenskega dijaštva. Potrebni in koristni so, ker le tako je mogoče, da se člani med sabo spoznavajo in vedo o vsem, kar se godi v društvu. S tem se vzbujajo v članih zanimanje za društveno delo, odborniki pa vrše svoje delo z večjim veseljem in večjo energijo, ko vidijo, da zasledujejo njihovo delo tudi člani izven odbora. Od teh sestankov si obeta „Prosveta“ prav mnogo.

Življenje v „Prosveti“ je bilo v preteklem mesecu kaj živahno. Ustanovila se je nova knjižnica v Slivnici pri Celju. Pregledali sta se knjižnici v Dolskem in Domžalah. Prva ima malo čitateljev vsled izseljevanja v Ameriko; seli se ravno ukaželjna mladina, fantje in dekleta. Knjižnica se bo zamenjala z drugo manjšo. Dobro pa vspeva knjižnica v Domžalah; ta se bo spopolnila z novo izišlimi knjigami. V kratkem se pošljejo nove knjižnice v Čeplje na Kočevskem, v Šent-Jurij in v Čače v Ziljski dolini na Koroškem. Te počitnice se namerava tudi izvršiti celotna revizija vseh knjižnic „Prosvete“. Gotovo je par knjižnic spečih, ki jih bo treba ali sanirati ali pa prenesti drugam; nekatere bo treba spopolniti oziroma premeniti.

Poseben odsek je uredil društveni arhiv in zapisnike knjižnic. Pričela so se tudi že pripravljala dela za občni zbor, ki se bo vršil 4. septembra v Ljubljani. Sestavil se je izmed Prosvetašev tudi odsek, ki je prevzel pripravljala dela za III. narodno-radikalni shod. Dokončala so se dela za občinsko ljudsko knjižnico v Trbovljah, ki bo štela okoli 500 knjig.

VI. redni letni občni zbor „Prosvete“ bo 4. septembra t. l. v Ljubljani. Dnevni red se pravočasno objavi v slovenskih časopisih.

„Prosveti“ je daroval g. dr. Ivo Šubelj, c. kr. ministerialni tajnik v ministrstvu za zunanje zadeve na Dunaju zopet 100 kron. „Prosveta“ je prejela od svojega požrtvovalnega prijatelja že ponovno enako podporo. Da bi našel med Slovenci mnogo posnemalcev, ki bi z dejanji pokazali, da razumevajo in cenijo Prosvetino ljudsko-izobraževalno delo. Blagemu podporniku in prijatelju pa izreka najlepšo zahvalo odbor „Prosvete“.

RAZNO.

Resen opomin absolviranim juristom. Kakor znano je nadsodišče v Gradcu odklonilo pred kratkim slovenskega praktikanta z motivacijo, da je število pravnih praktikantov v področju graškega nadsodišča že prekoračeno; ta odklonitev je bila seveda nepostavna, ker velja numerus clausus le za avskultante, ne pa tudi za praktikante. Ker je bilo v področju graškega nadsodišča imenovanih ravnokar sedem novih sodnikov, bo nadsodišče začetkom oktobra sprejelo najmanj sedem praktikantov. Za to pozivljamo nujno absolvirane juriste, naj vstopijo takoj začetkom oktobra v sodno službo, ker bi ta mesta sicer zopet zasedli Nemci, in bi imelo nadsodišče zopet izgovor, da za Slovence več ni prostora. Ta opomin velja posebno za one tovariše, ki so delali julija drugi izpit.

Tudi pri deželni vladi bodo sprejeli oktobra 4 praktikante: in prav toplo priporočamo tovarišem abs. juristom, da se požurijo s III. izpitom ter se naj javijo zanj takoj začetkom oktobra, da bodo imenovana mesta

NA NAŠ III. SHOD V LJUBLJANI!

Narodno-radikalno dijaštvo priredi sredi meseca septembra v Ljubljani svoj III. shod. Trstu in Celju naj sledi Ljubljana!

S kakšno skepso je pozdravila slovenska javnost pred leti naš pokret. Na eni strani nezaupanje, na drugi sovraštvo, na obeh pa nerazumevanje. Ljudje, ki so izšli iz onega mrtvila v polpretekli dobi, niso imeli in niso mogli imeti smisla za nekaj povsem novega in dobrega, kar je prinesla naša mlada struja. In mi sami smo s tesnim srcem zrl v bodočnost, boječ se, da naše dobre ideje ne premagajo gnjilih razmer. Pa takoj naš I. shod v Trstu nas je navdal z pogumom. Naše misli in naše delo je našlo tal in rodilo sadov. Ni tu mesto, da bi kazali na svoje vspehe, ki so poživili in prenovili ne samo dijaški življenj, ampak tudi vse naše javno življenje.

V znamenju napredovanja in poglobljenja v našem delu smo se zbrali na II. shodu v Celju pred dvema letoma in v ravno istem znamenju naj se vrši tudi naš III. shod v Ljubljani. Poleg tega, da se hočemo ozreti na dosedanji naš razvoj in da hočemo premotriti problem narodno-obrambnega dela in vzbuditi v nas smisel za umetniško samoizobrazbo, bavili se bomo predvsem z jugoslovanskim vprašanjem. Zato smo na ta shod povabili tudi napredne hrvaške in srbske akademike, da nas spoznajo in da z nami sodelujejo. Poseti nas pa tudi češko dijaštvo, ki nam je iz srca dobrodošlo, kajti ono je bilo naš učitelj in je naš vzor!

Naš shod v Ljubljani ne bo torej samo torišče resnega razmotrivanja, ampak objednem tudi sijajna manifestacija enakih naprednih kulturnih stremeljenj jugoslovanskega in češkega dijaštva.

In če Vas, tovariši in prijatelji naši, danes vabimo na naš shod, storimo to v zavesti, da Vas vabimo k resnemu delu, ki bo nam vsem koristilo. Ne samo Vi tovariši iz naših vrst ste nam dobrodošli, ampak vsi napredni akademiki, katerim je jedro glavna, ime postranska stvar. Da velja naše vabilo tudi vsej naši inteligenci, predvsem pa učiteljstvu, ki čuti in stremi z nami, je samoobsebi umevno. Pridite vsi!

Eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.

SLOVENSKIM FILOZOFOM.

Leta 1900/1 je bilo vseh slovenskih filozofov 83. Odtedaj je njihovo število leto za letom rapidno naraščalo in doseglo v šolskem letu 1904/5 višek, namreč 221 filozofov. Ker se je vsled tega visokega in v primeri z naraščanjem v drugih stanovih nenaravnega števila

filozofov začela akcija proti filozofskemu študiju, je potem število začelo zopet padati tako, da je bilo lani le še 166 slovenskih filozofov.

Kljub padanju števila filozofov filozofskega študija še vedno ne moremo priporočati. Zlasti ga odsvetujemo vsem onim, ki bi se mu hoteli posvetiti zgolj iz kruhoborstva. Druge stroke jim bodo preje in gotovejše pripomogle do potrebnih življenjskih sredstev. Ne rečemo pa, da se sploh nihče ne sme več odločiti za filozofijo. Kdor ima posebno veselje in nadarjenost za kako filozofsko stroko, naj jo gre le študirat in naj jo študira v resnici vestno in natančno. Predno pa se posveti kaki stroki, mu svetujemo, da se popreje pogovori o stvari s kakim starejšim filozofom ali pa mlajšim profesorjem. Nasveti, ki jih bo dobil glede študija, mu bodo pripomogli, da mu ne bo treba izgubiti eno ali dve leti v brezciljnem tavanju, kakor se je to dosedaj dogajalo. Potem pa še nekaj! Vsak slovenski filozof naj se trdno odloči dovršiti svoje študije najkasneje v petih letih, kajti odlašanje in odlaganje izpitov privede kandidata navadno tako daleč, da izpitov tak človek sploh nikdar ne napravi. Več vzgledov iz zadnjega časa nam to dovolj jasno potrjuje.

Da so filozofske stroke pri nas kakor v celi Avstriji še vedno prenapolnjene in da utegne peljati to do suplentske bede in filozofskega proletarijata, naj potrjujeta sledeči dve tabeli.

I. Slovenski suplenti in absolvirani slovenski filozofi koncem I. 1908/9.

		klasična filozofija slov. oz. nem.	slovensčina klas. fil.	nemščina slov. oz. klas. fil.	slovensčina francoščina	nemščina francoščina	francoščina klas. fil.	francoščina italijanščina	italijanščina klas. fil.	zgodovina	mat. fizika oz. geom.	prirodoslovje	kemija	filozofija klas. fil.	skupaj
Suplenti	izprašani	11	—	2	1	2	3	—	—	9	13	4	—	—	45
	deloma ali popolnoma neizprašani	7	3	2	—	—	1	—	—	1	—	2	—	—	16
Poskusni kandidati in ravnokar izprašani absolvirani filozofi		2	—	—	—	—	—	—	—	1	4	1	—	—	8
deloma izprašani absolvirani filozofi		5	—	1	—	—	1	1	—	1	1	1	—	—	11
neizprašani absolvirani filozofi		16	2	5	—	—	2	—	1	9	1	1	—	1	38*
skupaj		41	5	10	1	2	7	1	1	21	19	9	—	1	118

*) Morda je število slovenskih absolviranih filozofov še nekoliko večje, kot smo ga navedli tukaj, kajti naši podatki so posebno iz Gradca pomanjkljivi. Torej raje še večje število!

O pomenu teh številko smo spregovorili že v zadnji številki „Omladine“. Povdarjamo še enkrat, da je pri nas klasična filozofija za celo vrsto let prenapolnjena. Oni, ki jo že študirajo, naj hitijo s svojimi izpiti, ker drugod je ta stroka, kot bomo spodaj videli, še precej ugodna. Zadosti imamo tudi matematikov in modernih filologov. Tudi zgodovinarjev bi bilo popolnoma zadosti, če bi napravili vsi izpite. Vsi slovenski filozofi zgodovinarji so že absolvirani in nekateri še celo že dalj časa — zato ne vemo, zakaj čakajo z izpiti. To se jim zna hudo maščevati. Germanistov in slavistov za enkrat tudi ne potrebujemo več, pač pa bi bilo želeli, da bi se posvetila s prihodnjim šolskim letom kaka dva prirodoslovju. Tu bo najpreje pomanjkanje.

Upanje, da bi dobili naši filozofi morda na nemških zavodih mesta, je tudi popolnoma brezuspešno, kajti ne samo, da na nemških zavodih Slovencev ne marajo, ampak Nemci imajo tudi sami dovolj profesorskega naraščaja, toliko, da tvori še za naše službe veliko nevarnost. Le v klasični in moderni filozofiji so Nemci na slabšem od nas in v teh dveh strokah je mogoče, da dobijo naši ljudje, ako delajo takoj izpite, službe. Razmere na zavodih, katere smatrajo Nemci za svoje, so razvidne iz sledeče tabele.

II. Nemški profesorji, suplentji in izprašani kandidati.

	Število vseh definitivnih mest	Število izprašanih in neizprašanih suplentov	Odstotek				Število izprašanih profesorskih kandidatov	
			izprašanih suplentov k definitivnim učiteljem	definitiv. profesorjev			1906/7	1907/8
				s 30 in več službenimi leti	s 25—29 službenimi leti	s 1—5 službenimi leti		
klasična filozofija	753	127	8·5	7	12	37	88	124
moderna filozofija in nemščina	253	69	4·3	3·8	12·7	35	82	43
zgodovina	327	73	21	8·5	9	31	80	75
matematika in fizika	285	66	23·5	7	7	27	63	35
prirodoslovje in dva stranska predmeta	194	52	22	8·8	13·8	29	35	27
prirodoslovje in kemija	31						16	13
matematika in geometrija	115	27	16·5	9	8	38	19	24
kemija in dva stranska predmeta	51	12	23·5	7·8	7·8	25·5	—	—
risanje	152	105	23	2·6	15	27·6	16	15

Ako označimo še enkrat na kratko razmere za slovenske filozofe, moramo reči: razmere za slovenske filozofe niso sicer ugodne, posebno v nekaterih strokah, a obupne jih tudi ne smemo imenovati. Obupne so

za tiste, ki nočejo delati izpitov in bodo tudi vedno obupnejše, ker jih bodo pridnejši prehiteli. Število absolviranih slovenskih filozofov z več kot 10 semestri je precejšnje, za nas veliko preveliko. Naj pomislijo, da bo ves njihov trud, vse njihove dosedanje študije zastonj, ako hočejo radi komodnosti in pijančevanja še dalje odlašati z izpiti. Če bi tudi pozneje enkrat, kar pa po izgledih ni verjetno, naredili izpite, se jim zna pripetiti, da kljub svojim izpitom ne bodo dobili mest, ker jih bodo prehiteli drugi. V prihodnjih letih bo suplentsko stanje še slabše, ker bo vedno več absolvirancev. Za nas bi se lahko ugodno rešilo, ker so skoro vsi naši filozofi že absolvirani in jih je le majhno število v prvih letnikih. Proč s pijančevanjem in komodnostjo in k izpitu!

J. M.:

VEČ TEHNIKOV!

Velikokrat so se že povdarjale te besede in vedno jih moramo ponavljati zopet in zopet: več slovenskih tehnikov!

O pomenu tehniškega naraščaja za Slovence menda ni treba izgubljati besed; jasno je vsakomur, da ga potrebujemo in da bodo te potrebe vedno naraščale. Za izboljšanje obupnega gospodarskega stanja v slovenskih pokrajinah je poleg zakonodaje potreba tudi delavcev, ki se bodo z vsem veseljem vrgli na delo. In vemo tudi, da je treba skorajšne odpomoči, kajti v slučaju tako rapidno naraščajoče emigracije v druge pokrajine, države in kontinente moramo izkraveti. Naša krasna pozicija ob morju, naši uspehi v zadnjem času v Primorju nam kažejo smer dela. Slovenski tehnik, tu imaš krasno torišče, vzemi in delaj!

Potreba slovenskih inženirjev je velika. Najbolj se čuti pomanjkanje stavbenih inženirjev ter geometrov. Strojniki se morajo vzdržati na istem številu, kulturni inženirji se tudi ne smejo povzpeti, arhitektura se pa za Slovence ne priporoča.

Stavbeni inženirji. Izmed 24 mest pri dež. odboru kranjskem je še polovica praznih. Deželna vlada ima poleg 1 Slovenca in 1 Čeha še 7 Nemcev. Pri stavbenih okrajih v Krškem, Kranju in Novem mestu si pomaga vlada s Čehi, ker ni Slovencev. Tudi pri deželnem odboru se godi isto. Deželni odbor goriški ima laškega inženirja, deželni odbor istrski ima ravnotako 4 tuje in nobenega Slovana. Namestništvo v Trstu ima vseh 14 mest zasedenih z Nemci in Italijani in pri stavbenem okraju v Gorici so vsi trije inženirji tujci. Štajerske in Koroške še ne omenjamo, kajti „ob sebi razumljivo“, tam Slovencev ni. — Ravnatelj Ruff v Trstu se pritožuje, da ni Slovencev inženirjev pri železnici. Do zadnjega časa nismo imeli niti enega civilnega inženirja, vse je bilo v tujih rokah. Šele letos je dobila Ljubljana Slovence. Uspeval bi pa lepo v Trstu (celo dva ali več),

Gorici in lahko tudi v Mariboru ali pa Celju. — Kljub vsemu temu pa vidimo, da absolvira tehniko vsako leto le 1—2, včasih celo nobeden slovenski stavbenik. (Študij traja 9 semestrov.)

Geometri. Tudi slovenskih geometrov primanjkuje še vedno, akoravno je njih število v zadnjem času naraslo. Povsod na Primorskem imajo prednost Slovenci, kajti geometer mora biti večč jezika prebivalcev. In ravno radi tega se bodo Slovincem odprla vrata tudi na Štajersko in Koroško. — Za Primorske je 10 štipendij po 2000 K (vsako leto 1000 K) za one, ki se zavežejo, da bodo služili po študijah tamkaj. (Študij traja 4 semestre.)

Strojniki pridejo v tovarne in k železnici. Posebno moramo opozarjati na železniške delavnice, ki se zgradijo v ljubljanski okolici. (Študij traja 8 semestrov.)

Slovenski tehniki navadno študirajo v Gradcu in na Dunaju, v zadnjih letih pa tudi v Pragi, kjer se je število slovenskih visokošolcev sploh zelo dvignilo. Želeti bi bilo, da se število slovenskih tehnikov v Pragi pomnoži, ker jim Praga že samo strokovne izobrazbe nudi več, kakor n. pr. Gradec, ako že drugih momentov ne upoštevamo. Kdor pride v Prago, mora seveda na češko visoko šolo. Do konca prvega leta se že priučiti toliko češčini, da lahko dela brez skrbij prospesne skušnje (kolokvije). — V knjižnici „Kluba Slovenskih Tehnikov“ najde že precej opore, da mu ni potreba kupovati dragih knjig in predavanj.

Nekaj Slovencev je tudi v Curihu, kar je priporočati onim tovarišem, ki ne mislijo na državno ali deželno službo.

Slovenski tehnik bode pa moral pogledati še dalje v svet. Komur je mogoče, naj gre vsaj za nekaj časa na Francosko, Nemško, Nizozemsko, Belgijo, Dansko, in je lahko prepričan, da bode posebno iz zadnjih treh dežel prinesel bogate izkušnosti; saj živimo Slovenci v sorodnih razmerah.

Ponavljati moramo še enkrat: več slovenskih tehnikov! Kdor čuti veselje, naj vstopi v vrste, saj pri nas ne bode tako kmalu hiperprodukcije, kajti ako bi študiralo desetkrat več Slovencev tehnikov, bi dosegli komaj državno povprečje, kaj šele Čehe in Nemce.

In nam je vendar odprt ves jug!

JOSIP JURCA:

O VERI IN VERNOSTI.

Namenoma sem izpremenil stalni naslov „O veri in verstvu“, ker hočem kolikortoliko odvrniti svojo pozornost od zunanje objektivne strani vere ter razmotrivati vero kot notranji, psihološki problem. Če govorim kljub temu tudi o družabni verski obliki, ki se je potom zgodovinskega razvoja ustalila in izkristalizirala v družbi, se to zgodi le

zato, da pokažem kontrast mej konfesionalno vero, ki si edina lasti versko ime, in vero, izvirajočo iz skrivnostnih srčnih globin — iz vernosti.

Ena izmed elementarnih, čudnih in skrivnostnih dušnih sposobnosti je lastnost, ki jo imenujemo vernost; in človek bi o tem najrajši govoril sam s sabo. Ne vem, koliko velja še za trdno in neomajno načelo, ki je uveljavlja bon-ton: „V družabnem pogovoru prehajaj s predmeta na predmet, lahno se dotakni vsega, ne dotikaj se mi pa ene stvari — vere!“ Zakaj to? Gotovo ne zato, ker je vera socialen pojav, ker potem bi morala biti predmet prostega in pogostnega razgovora kakor n. pr. politika. Morda pa zato, ker je vera ena izmed šibkejših strani današnje kulture in ni nikjer toliko nesoglasij, kolikor ravno glede vere? Po mojem mnenju tiči vzrok mnogo globlje. Spominjam se članka v „Omladini“, v katerem je člankar primerjal razvoj ljubezenskega in verskega ideala. Upam si trditi, da obstaja med obema globoka analogija. Če vzamemo tipično obliko vere in jo primerjamo z ljubeznijo, vidimo, da vera stremlje po združenju z Bogom, ljubezen po združenju z ljubljanim bitjem; obe vidita v tej združitvi vrhunec blaženosti in žrtvujeta za to vse, svet in življenje. Ker sta obe globoko čustveni, je umevna tudi ona naravna in instinktivna sramežljivost, ki se kaže pri veri istotako kakor pri ljubezni. Sta li vera in ljubezen torej socialen ali individualen pojav? Na videz v sredi med obema, ker stremlita po združenju (socialen moment), toda po združenju z enim samim bitjem (individualen moment). Če pa pomislimo, da išče ljubeča in verna duša le dopolnila svojemu lastnemu nepopolnemu bistvu, moramo označiti obe in vero še posebej kot individualen pojav. To je toraj prva poteza pri veri: njena individualnost in notranjost.

Po tem uvodnem akordu bo umljivejše, kar nameravam povedati o veri, in sicer 1.) o pozitivni, 2.) naravni.

I.

Brez ločitve vere v pozitivno in naravno mi je sploh nemogoče izvesti in razpresti misli o veri v zaokroženo celoto, ker obstaja med obema bistven razloček in družijo ju pravzaprav le ime. Naravna vera je prvotna, elementarna, človeku prirojena in prirasla, pristno njegova, kakor vse njegovo čustvanje, pozitivna je drugotna, človeku vcepljena ali privzgojena, njegovemu bistvu morda le v posameznostih primerna. Naravna vera veruje prosto iz lastnega nagiba in veruje resnično, ker je vsakdo proti sebi resen in resničen; pozitivna pa v prvi vrsti zato, ker je to zahteva verske družbe in avtoritete in včasih res, včasih le na videz. Naravna vera je dalje individualna, pozitivna socialna in zato je prva plod psihološkega, druga zgodovinskega razvoja.

Kaj je pravzaprav pozitivna vera? Ker obstaja ravno raditega, ker je toliko nasprotujočih si pozitivnih ver, za vsako posebno definicijo, te definicije pa vsebujejo transcendentalne elemente, se moram omejiti na najsplošnejše znake in opredeliti pozitivno vero v objektivnem smislu, torej vero kot sociološki pojav, za socialno obliko, ki uravnava razmerje človeštva ali

vsaj te in te človeške skupine do Boga. Individualna vera v okvirju konfesionalne bi bila potemtakem razmerje mej posameznikom (vernikom) in Bogom.

Predno označim to razmerje natančneje, je potrebna pripomba, da se zgodovinske vere organizirale juristično. Ne mislim jim s tem očitati ničesar, nasprotno, mnenja sem, da je bil to pogoj njih obstanka. Ko bi jim kaj očital, bi jim očital le to in ono juristično ekstremnost, zlasti njih pretirani formalizem in ceremonizem, ki ga ne opravičuje dovolj niti simbolika, ki baje govori iz njega. Zlasti se ne smemo čuditi, da ima rimsko-katoliška vera v svoji celoti in posameznostih jurističen značaj, ampak čudno bi se nam moralo zdeti, ko ga ne bi imela. Saj je podedovala tradicije eminentno jurističnega naroda. Ni se torej čuditi, če je že versko razmerje mej vernikom in Bogom, ki je sicer idealizirano s tem, da se smatrajo verniki za otroke božje („Oče naš“), vendar le bolj podobno obligaciji kot adoptaciji. Ni slučajna jezikovna sorodnost mej ob-lig-acijo in re-lig-ijo, ampak ta zunanja podobnost kaže najlepše notranjo sorodnost med obema. Razmerje med vernikom in Bogom bi najlaže primerjal s sinalgmatično ali dvostransko obligacijo, katere vsebina je analogno rimskemu akcijskemu sistemu že a priori dana in določena. Razmerje je določeno, treba je torej samo stopiti vanje. Vendar se loči od navadne obligacije v tem, da ima en kontrahent v sebi samem vse pogoje, da bo z absolutno gotovostjo izpolnil svoje obveznosti, in ima tudi sodno in izvršilno oblast nad sopogodbnikom, zakaj ker je Bog. Krajše, čeprav nenatančneje bi označil to razmerje, če je imenujem sveto.

„O Bogu ne moremo reči niti, da je, niti da ga ni,“ piše dr. Prijatelj. Čisto lahko pa zasledujemo zgodovinski razvoj ideje Bog. Tolstoj sicer pravi na naslovni strani svoje knjige: „V čem obstoji moja vera“: „Bog ne obstaja v moči, ampak v resnici.“ Lahko, da je to bolj božanska ideja, ampak zgodovinski razvoj je drugačen. Izmed vseh božjih lastnosti je človeku najbolj imponirala mogočnost. Ko je postala ali se vsaj zdela absolutna, tedaj je postal njen nositelj bog. Tako so postali bogovi ali vsaj potomci božjih rodovin absolutni rimski in orientalski vladarji. Grški junaki, ki so s svojo hrabrostjo in močjo rešili narod raznih nadlog, so postali polbogovi. Krščanski Bog, ki je vsemogočen vladar nebes in zemlje, ima torej že v tem pogoj za svoje božanstvo. Vsi pozitivni verski nazori pripisujejo Bogu osebnost, kar je povsem dosledno in umevno za onega, ki umeva bistvo pozitivne vere tako, kakor sem je označil gori. Ravno v tem pa tiči največkrat vzrok, zakaj da se človek s pozitivno vero — imenujmo ga pravovernika — prej ko kdo drug izprevrže v bogotajca. Ali je Bog ali ga ni: to pomeni v ustih pravovernika: Ali je Bog oseben ali ga sploh ni — in ravno to materialistično prepričanje je po mojem mnenju krivo največ verskih katastrof.

Verska vsebina je najbolje označena z besedami, posnetimi iz opredelitve vere: „Verovati se pravi, vse za resnico imeti, kar . . .“, iz česar sledi, da so pozitivne vere v svojem bistvu umske in ne čustvene. Zato

razumem oficijelno katoliško cerkev in pravim, da ravna dosledno, ko polaga večjo važnost na versko prepričanje ko na versko čustvovanje. Misticismu n. pr. ni bila prijazna. S tem je očrtan seveda le značaj vere, predmet vere so pa razni dogodki zgodovinske ali transcendentalne narave, torej nekaj zunanjega. To, kar je pri naravni veri bistveno, da namreč človek doživi Boga v sebi, o tem zgodovinske vere ne vedo ničesar; pri njih se doživi Boga šele v posmrtnem življenju in srečno posmrtno življenje je plačilo za vero.

Vidimo tedaj, da so pozitivne vere urejene povsem na zunanje, juristično, in s tem se tudi ujema navadno njih terminologija. Ni slučajno, da pomeni n. pr. latinski sanctus obenem svet in potrjen. Rimljan si je pač predstavljal tudi vero na jurističen način in prenašal pravne pojme na versko polje.

Še izraziteje se je kazal juristični značaj vere pri Judih, o katerih se trdi, da so bili najvernejši narod starega veka. Pri njih, bi rekel, se je ta značaj potenciral celo do političnega značaja. Vse obveznosti proti Bogu izvirajo tu iz državno-pravni pogodbi podobne „zaveze“. Tako govori Bog Izraelu: „Če boš izpolnjeval moje zapovedi, bom prijatelj tvojih prijateljev in sovražnik tvojih sovražnikov.“ Pri Judih ne pomeni vest skoraj nič, postava vse. Ni grešnik, kdor ne živi po svoji vesti, ampak tisti, ki prelomi postavo. Zato Jehova tudi kaznuje greh na vsem ljudstvu. Ta verska zunanost je pognala svoje cvetje zlasti v poznejšem farizejstvu. Z ozirom na posameznika je tudi rimsko-katoliška cerkev vzprejela to naziranje o grehu, ki ga opredeljuje kot „zavesten in prostovoljen prelom božje postave“ — opredelitev, ki mora zadovoljiti vsakega jurista. Ker pa segajo njene tradicije nazaj v judovstvo, proglašča s svojega stališča z vso upravičenostjo razne splošne nesreče in katastrofe za šibo božjo radi greha. Tu je torej vera brez vsakega individualnega sledu, eminentno socialna.

Ko bi bili formalni verski viri človeški, bi se godilo ž njo tako, kakor s postavami. Živela bi in se po potrebah časa in kraja izpreminjala. Ker pa ima svojo sankcijo od Boga in je ta neizpremenljiv, se načeloma ne more izpreminjati tudi družabna vera. Ali se more vedno uveljaviti to načelo in ali se vere res niso nič izpreminjale in izpremenile, je seveda drugo vprašanje. Verska družba kot taka je, kar se da, konservativna. Toda zgodi se, da posamezen vernik naenkrat začuje v sebi drug glas, glas vesti, ki stopi v nasprotje najprej s posameznimi verskimi nauki in naposled z veroizpovedjo v celoti. Kritična doba, ko se začne pojavljati ta duševni konflikt, je doba verskih dvomov. Čim trdnejši in značajnejši je tedaj vernik in čimbolj se zaveda resnosti te dobe, tem gotoveje bo prebolel to duševno krizo in tem trdnejše temelje postavil v njeni nastajajoči naravni veri.

II.

Da spoznamo bistvo naravne vere, si moramo biti v svesti, da je to nekaj notranjega, toda od nikoder vlitega, naravnega, zraslega s človekom in njemu popolnoma prikladnega in primernega. V tem tiči bistveni razložek

med pozitivno in naravno vero, da naglaša prva svoj nadnaravni izvor in je nadnaravni dar, ki je človeku dan po milosti božji, druga pa je porojena v človeškem srcu samem. Kako se poraja, pogled v to nam odpira nekoliko bajeslovje. Mimogrede bodi omenjeno, da bajeslovje ni resnica v istem smislu kakor verska resnica. Najbolje je označim, če rečem, da pripoveduje stvari, ki se niso izvršile nikoli in nikjer in se vendar vršijo vselej in povsod — poosebljeni naravni dogodki. Mislimo si človeka v mladostnem stanju svojega prosvetnega razvoja, nevednega in duševno slabotnega kakor dete. Vidi in sliši in tiplje, toda ne razločuje in umeva, ne loči oseb od stvari in stvari od pojavov. Če na nebu zabliska in zagrmi, zakaj ne bi bil grom oseba — čudno bi bilo, ko ne bi bila oseba, saj je celo mogočnejši od njega. Pooseblja tudi živali, saj imajo tudi te pred njim marsikatero prednost. Sploh preveva vso to dobo neka naravna poetičnost, ker so narodi še otroci in otroška in umetniška duša in verska resnica so še neločena enota. Človek vidi dobrodejnost solnca in poosebi tudi solnce, od katerega se čuti odvisnega. Ko bi bil nekoliko več jezikoslovca, bi si upal celo trditi, da tiči v besedi vera koren ves-. Pretvarjanje s-a v r je staro indoevropsko glasoslovno pravilo in velja tudi za slovanske jezike. Če je iz besede jezeso nastala beseda jezero, zakaj ne bi bila iz „vese“ nastala „vera“. No, tudi brez ozira na jezikovno izpeljavo pomeni vera od-vis-nost; to vemo, to vidimo, to čutimo in tako nas uči zgodovina vseh naravnih in nadnaravnih ver. Ne prihaja mi sicer na misel, da bi že čustvo odvisnosti samo na sebi imenoval vero, ker bi bila to, najdoločnejše povedano, hudičeva vera. Mnenja sem, da je tudi označen najznačilnejši moment in služi pri označenju del za celoto. Najlepši dokaz za to je etimološka razlaga besede nade, nastale iz besede nadeja. S samo odvisnostjo od verskega predmeta ni dano še prav nikako notranje razmerje. To nastopi šele tedaj, ko se človek, da govorim popolnoma konkretno, z našimi pradedi, na predmet, od katerega je odvisen, nadeje. Obe razmerji pa preveva in prešinja naravna, iskrena ljubezen. Ne samo viseti, ampak radovoljno in z ljubeznijo viseti, to je znak vsake naravne individualne vere*). S tem je pa tudi povedano, da je naravna vera notranja in čutjena.

Nič ne označuje čustvenosti vere slovanskih narodov bolj ko beseda moliti. Kako prazen je latinski orare (os), ki pomeni le nekaj ustnega in

*) Žal mi je, da za svoje mnenje ne morem navesti filoloških avtoritet; tudi se mi zdi, da bi jih iskal zastonj, ker se naša filologija giblje preveč v svojih lastnih mejah, da bi bila kdaj odgovarjala na takšna splošno kulturna vprašanja. Ker ne morem navajati jezikoslovcev, navedem jezik. Da pridevnik veren pomeni v srbo-hrvaščini, češčini in ruščini: zvest, udan, istotako kakor latinski fidelis (fides je vera in zvestoba obenem), to je menda več ko probatio ad hominem, da je naša prvotna vera globok in širok pojem, ki pomeni vero in nadejo (v elementarnem pomenu besede) obenem. Kdor je prišel do spoznanja, da sta vera in nadeja le dve strani enega in istega razmerja, je spoznal naravno vero v njenem bistvu. Nemški bi dejal, da je vera „ein Gefühl der Abhängigkeit und Anhänglichkeit“, kar se obenem sklada s hipotezo, da vera tudi etimološko pomeni od-vis-nost. Ni pa to moja dogma ampak le mnenje, ki ga nočem usiljevati nikomur. Kdor zna bolje, široko mu polje!

zunanjega! Molitev, nastala iz „modlitev“, pa pomeni tiho prošnjo. Opozarjam pri tem le na glagol omodlevati (tiho prositi) in pridevnik moder, ki pomeni v narečju skromno-tih. Tiho, brez besed, takšna je molitev, pogovor z Bogom.

Vera kot razmerje med vernikom in Bogom je sicer tipična, vendar moderni človek, ki motri in sodi pojave po njih notranjih lastnostih, je ne more omejiti na to razmerje. Kjerkoli zasledimo čustvo odvisnosti in obenem radovoljno in udano odvisnost, tam moramo govoriti o veri. Med kom in kom obstaja to razmerje, to je postranska stvar, ki se prav nič ne tiče bistva vere.

Vidim kmeta na njivi, kako ljubeče in zaupno orje zemljo, ki mu daje vsakdanjega kruha — kakor da bi mislil: „Oče naš, daj nam danes . . .“ Jaz imenujem njegovo čustvo versko.

Vzemite v roke Aškerčeve „Jadranske bisere“ in prečitajte „Ribičevo jutranjo molitev“. Ribič gre zjutraj na delo in prešinja ga čustvo neizmerne udanosti in ljubezni do morja, njegovega reditelja. To čustvo je versko.

Pesniki navadno obožujejo svoj vzor. Prešeren: „Srcé je moje b'lo altar — Prej bogstvo ti, zdaj lepa stvar“. Ni to nikako lažnjivo in ponarejeno čustvo, ampak le izraz je pesniški. Čisto navadna metonimija: „Ti si bila bog“ namesto: „Jaz sem veroval vate.“ Sicer pa je pesnik sam dal pesmi naslov: „Izgubljena vera.“

Istotako je mogoče, da prešinjajo čustva verskega značaja otroke in starše, podpirance in dobrotnike, učitelje in učence i. t. d. V tem pomenu verska je n. pr. Krilanova pesem:

„Ivan, Ivan, ti moj otrok zlati.

Odgovori, jaz sem tvoja mati.“

Ne smem prezreti še enega razmerja, ki spada sem in ki nosi bolj ko katero drugo vse glavne znake verskega čustvovanja: razmerje med sinom naroda in domovina. To razmerje je tako zelo versko in iskreno, da se je grešiti proti domovini reklo v starih časih grešiti proti bogovom in obratno.

Versko je tudi razmerje človeka do narave. Saj je on sam njen del in zakoni, ki veljajo za ostalo prirodo, veljajo tudi zanj. Čustvo odvisnosti se javlja tu kot čustvo skupne odvisnosti od naravnih zakonov, torej čustvo solidarnosti. Tek vode, šumenje drevja, samotna tišina, niso same na sebi nič verskega, vendar ker je vse to človeku kot sinu narave tako sorodno, vzbudijo v njem nekaj več ko samo zaznavo, vzbudijo neko zaglobitev in udanost, ki se mora imenovati verska. Moderni človek se v nasprotju s starodavnim, ki je ni cenil in srednjeveškim, ki jo je, izvzemši mistike, preziral (Bog je zemljo preklel!), čuti identičnega z naravo, če morda ne v teoriji, pa v praksi. Da v vsej moderni poeziji in upodablajoči umetnosti govori narava, v tem tiči precejšen del naravne vere.

Misli razvite v zadnjem odstavku, nas navajajo k spoznanju, da je kraljestvo verskega čustvovanja neizmerno. Rekel bi, isti dogodek doživi znanstvenik znanstveno, pesnik pesniško in vernik versko. Vsakdo si ustvari sam svoj verski svet, ali bolje rečemo, v njem se verski svet rodi. Oče mu je realni svet, ki nas obdaja, in mati mu je vernost, prav tako kakor je

poeziji oče realni svet in mati „pesniška žila“. Iz tega sledi podobnost individualnih ver, ker jih družijo očetovstvo, toda neenakost, ker jih loči materinstvo. Individualitete so mnogotere.

Da na tej podlagi ne more priti do enotne naravne vere, je jasno. To bi bil tudi nesmisel s stališča, da se čustvovanja sploh ne da predpisovati, ampak k večjemu gojiti. Kdor razmotriva versko življenje objektivno in brez predsodkov, je mora smatrati za to, kar je, smatrati je mora za življenje. Če niti v znanstvu niti v umetnosti ne škoduje različnost prepričanj, sme tudi vera brez strahu zreti v obraz individualizmu. Če je v znanstvu svobodna misel moderen postulat, je pri veri moderen postulat svoboda čustvovanja. Proglasiti verski individualizem, to se pravi odpreti vse verske vire in torej versko življenje obogatiti; da se ne bi stekli sami od sebe v skupne struje, tega se ni bati nikomur, kdor pozna zakone narave in kulturnega življenja. Da bi pa to bile samo struje in ne morda kake moderne konfesije, to je umevno iz bistva naravne vere.

* * *

Ozrmo se še enkrat na oba nazora ter primerjajmo ju, da dobimo o njih zadnji vtis. Pozitivna vera stoji pred nami kakor ogromna, sijajna stavba, ki navidezno združuje v sebi znanstveno, filozofsko in versko resnico. Moderna naravna vera pa ni stavba in ne združuje resnic, ampak človeka s človekom in z naravo. Rekel bi tudi lahko, da gleda pozitivni vernik v višave, moderni se pa zaglablja in zataplja. Pozitivnemu verniku je bila vera vse, pri modernem se je izvršila diferenciacija: z znanstvom spoznava svet, s filozofijo skuša pronikniti vanj, z umetnostjo ga ustvarja in z vero se združuje z njim. In ravno v tem združevanju doseže svoj cilj, ki je v svojem bistvu isti kakor smoter pri pozitivnih verah: blaženost.

Če sem v celi svoji razpravi dal tudi pozitivni veri, kar je njenega, se je zgodilo to iz resnicoljubnosti in objektivnosti, kakor si želim, da bi bila tudi ona proti naravni veri objektivna. Predvsem bi morala opustiti doseđanje zlorabo in sinonimnost izrazov kakor nevernik, brezverec, bogotajec i. t. d., ki nikakor niso sinonimni. Marsikoga morda lahko imenuje s svojega stališča nevernika, ne da bi moral biti pri tem že brezverec ali bogotajec, kajti sicer tudi mi lahko imenujemo s stališča naravne vere vse tiste, ki imajo le pozitivno-versko prepričanje brez verskega čustvovanja — in teh je precej odstodkov — nevernike in brezverce. Dajmo besedam njih pomen in veram njih vrednost!

Če je nagib vsemu pozitivnemu verovanju stremljenje po združitvi in blaženosti, potem je naravna vera že sama na sebi združitev in blaženost; obe sta si torej v sličnem razmerju kakor politika in kultura, prva je stremljenje, druga je stanje. Zato bo Goethejeva misel, izražena v sledečih verzih, morda najboljša, če jim dam verski pomen:

„Zakaj v daljavi bi iskali,
kar najti se v bližini da!“

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

O počitniških sestankih. Prvoboritelji narodno-radikalne ideje so znali ceniti veliko važnost počitniških sestankov. Zato pa nikakor niso opustili, da sprejmejo v delokrog „Prosvete“ tudi to točko. Prva leta se je vršilo več takih sestankov, ki so se priredili v večjem ali manjšem obsegu. Najznamenitejša sta bila pač sestanka v Rušah na Štajerskem in pri Sv. Jakobu na Koroškem. V zadnjem času pa so se opustile skoro popolnoma take prireditve. Le na Primorskem se vrši še vsako leto tak sestanek in lani ga je priredila tudi celjska Prosvetina podružnica v Žalcu. Da se niso preživeli taki sestanki, dokazuje pač najbolje velika udeležba pri sestankih na Primorskem in lani v Žalcu. Zopet so tukaj počitnice! Akademiki so se vrnili v domovino, da vrše vsak v svojem okraju ljudskoizobraževalno in narodno manjšinsko delo. Naj pa nikar ne pozabijo one točke v Prosvetinem programu: prirejanje počitniških sestankov! Vsaka podružnica bi lahko priredila en ali dva sestanka. Treba samo malo več poštrevolnosti.

Na Štajerskem bi lahko priredile sestanke: „Bodočnost“ v Ptuj in v Gornji Radgoni (po sestanku bi pa lahko priredili udeleženci izlet med prekmurske Slovence); podravska in slovenjebistriška podružnica „Prosvete“ bi lahko priredile sestaneke v Sv. Lenartu in Slov. Bistrici; Celjska podružnica v Žalcu in v Sevnici. Tudi na Koroškem bi se gotovo dal prirediti kak sestanek v Borovljah ali pa v Podkloštru. Treba bi bilo sicer mnogo truda, a z delom se doseže vse. Na Kranjskem naj bi priredile sestanke: Gorenjska podružnica na Bledu, v Kamniku ali pa v Škofji Loki; Dolenjska podružnica v Novem mestu, v Ribnici ali pa v Velikih Laščah; Notranjska podružnica v Logatcu, Idriji ali pa v Postojni. Tudi na Primorskem bi se dalo napraviti več sestankov. Na te sestanke se naj povabi tudi srednješolsko mladino moško in žensko iz vseh bližnjih krajev. Pa tudi v časnikih se naj objavijo ti sestanki! Na teh sestankih se lahko obravnavajo razna važna vprašanja kakor so: gmotno vprašanje slov. dijaka, njegovo nrvstveno in socialno stanje, počitniško delo, samoizobrazba, abstinenca itd. Ni možno, da bi podali na tem mestu dnevni red za vse sestanke, kar pridejo pač v poštev razmere dotičnega kraja.

Uspehi takih sestankov pa nikakor ne bi izostali. Vez med akademiki in srednješolci bi postala tesnejša. Spoznali bi se med seboj srednješolci iz raznih zavodov, spoznali bi, kake razmere vladajo v tem in onem mestu. Veselje do počitniškega dela bi se povzdignilo.

Na koncu takega sestanka naj bi se napravil kak izlet v bližnjo okolico, na katerem bi se pa naj vzdržavali udeleženci kolikor možno opojnih pijač.

Razmere na ljubljanski realki. Veliko premalo se je gojil do danes pri nas Slovincih študij realnih ved. Komaj 20% vsega slov. srednješolskega dijaštva odpade na realce, dočim tvorijo realci pri Čehih: 50% vseh srednješolcev. Zato pa se nikakor ne smemo čuditi, da sede pri nas na mestih, kjer je treba tehnične izobrazbe, skoro sami tujci. Glavni vzrok temu nedostatku leži v tem, da imajo vse realke, ki pridejo za nas v poštev, nemški učni načrt. To dejstvo odbija večino slov. starišev, da ne dajo svojih sinov v realko. Okoli 500 slov. realcev študira danes na popolnoma nemških zavodih, kjer jih imajo navadno za vsiljive pritepenice, s katerimi se ravna kakor z ljudmi nižje vrste. Celó v slov. Ljubljani se ravna tako s slovenskimi realci.

Učni jezik je na tem zavodu razven veronauka v slov. oddelkih prvega in drugega razreda, izključno nemški. Od slov. dijaka se zahteva, da je že

v prvem razredu večš nemščine tako, da lahko sledi predavanju nemškega profesorja, ki ne razume niti besedice slovensko, česar pa večina slovenskih dijakov ni in tudi ne more biti zmožna. Tako pride, da pade v prvem razredu mnogo slov. realcev, ki jih potem večina pusti študije.

Vkljub temu, da imajo danes slov. dijaki na ljubljanski realki večino, je vendar na zavodu $\frac{2}{3}$ nemških profesorjev. Kako se ravna s slov. dijaki na tem zavodu, dokazuje pač najbolje statistika zadnjih dvajset let. Število slov. prvošolcev je bilo v teh letih z malimi izjemami vedno večje ko število nemških, toda število Slovencev je vsled takih razmer redno padalo tako, da je dospelo v sedmi razred navadno le malo krdelo Slovencev. Niti enkrat ni bilo v VII. razredu razmerje med Slovenci in Nemci isto ko pri njih vstopu v zavod.

	1883		1888		1893		1898	
	S.	N.	S.	N.	S.	N.	S.	N.
I.	40	36	55	47	43	43	51	39
VII.	5	9	18	20	9	16	12	19
	1884		1889		1894		1899	
I.	31	52	47	54	45	47	68	45
VII.	5	16	8	10	11	12	19	22
	1885		1890		1895		1900	
I.	36	37	51	40	49	45	73	47
VII.	7	13	6	18	10	18	24	22
	1886		1891		1896		1901	
I.	38	33	49	46	41	49	64	55
VII.	3	5	7	9	11	14	11	14
	1887		1892		1897		1902	
I.	44	35	43	58	44	56	67	56
VII.	6	11	6	10	17	26	11	13

Pri vstopu slov. dijaka v realko je veljavna sedaj ta odredba iz leta 1876: „Das Slovenische ist Pflichtgegenstand für alle Schüler, deren Eltern sich als Slovenen erklären, nur genügt eine Erklärung der Eltern, um ebenso auch die Entlassung der Schüler aus dem slovenischen Sprachunterrichte zu erlangen.“ Veliko število slov. starišev tako res vpiše svoje sinove v zagrizene nemške oddelke, deloma ker niso zadostno poučeni, deloma zato,

da bi se tam njihovi sinovi kar v naglici naučili nemščine. V teh zagrizenih nemških oddelkih sliši slov. dijak vedno le zasmehovanje vsega, kar je slovensko in večina teh dijakov se prelevi polagoma v izdajalce lastnega naroda (Belar!). Letos se nahaja v nemških oddelkih nižje realke nad 60 Slovencev. V višjih razredih so ti sinovi slovenskih starišev navadno že strastni hajlovci in le malo je število tistih, ki ostanejo Slovenci. Le na kratko smo očrtali razmere na ljubljanski realki, vendar tako, da lahko vsak izprevidi, kako obupen je položaj slov. realca v Ljubljani. V interesu slov. javnosti je, da se malo bolj zanima za ljubljansko realko. Mi rešujemo obmejne brate, v naši metropoli pa nam Nmec z grabežljivo roko trga slovenski narodnostni čut iz nežnih src naše mladine. Obračamo se do slov. javnosti, da pouči slovenske stariše, kadar vpišejo svoje sinove v ljubljansko realko. A število slov. realcev bode napredovalo šele tedaj, če dobimo popolnoma slovensko realko ali pa se preustroji ljubljanska nemška realka v utrakvistično!

Dopis iz goriškega učiteljišča. O razmerah po srednješolskih zavodih na Slovenskem se je pisalo že mnogo — le o tukajšnjem učiteljišču se še ni slišalo ničesar. Tu imamo precej slovenskih inteligentov, toda le malo jih je, ki se brigajo za dijaka. V zadnjem času pa so se jeli zanimati klerikalci prav živahno za tukajšnje dijaštvo ter dobro napredujejo, ker imajo pač povsod zaslonbo. Napredni dijak je nima in reakcija, ki se je pojavila, je ostala brez uspeha. Česar niso zamogli dijaki, so storile učiteljske kandidatkinje. Omeniti moram, da sta na tukajšnjem učiteljišču dva popolnoma ločena oddelka: slovenski in laški. V laškem oddelku je dobra tretjina deklet, kojih popačeni priimek jasno kaže na slovensko pokolenje. Ni še dolgo, ko so vladale na slovenskem oddelku prav žalostne razmere. Gojenke so se zanimale le za šolsko učenje in zabavo. Tedaj pa je vstala peščica naprednih deklet, ki so se jele zavedati svoje naloge kot bodočih učiteljic in si vzele za geslo: narodnost, samoizobrazbo, nadstrankarstvo in svobodomiselnost. Ko so opazili klerikalci napredno gibanje mej dekleti, so jeli delovati proti njim. Gojenke so se razdelile v dva tabora in to je povzročilo smisel za resnejše stvari. Klerikalke so dobile močno oporo pri tukajšnjih klerikalnih doktorjih in profesorjih, a napredna dekleta so bila navezana na samopomoč. Toda kljub temu napredujejo, prejšnja nezavednost izginja in upamo, da dobi narod kmalu učiteljic, zavedajočih se svojih dolžnosti napram sebi in narodu.

Na slovenskem oddelku je 155 gojenk in odteh je 148 vpisanih kot Slovenke. (Med temi je 130, ko jih roditelja sta Slovenca, 18 gojenkam pa je eden izmed roditeljev druge narodnosti, a so vkljub temu vpisane kot Slovenke.)

Iz Maribora: Nemško žensko društvo v Mariboru je ustanovilo nemški tečaj. Ker so predavanja prav temeljita, jih posečajo seveda tudi slovenska dekleta. Temu ne bi ugovarjali, ampak veseliti nas mora, da so mariborska dekleta tako željna izobrazbe. Dovolimo pa se vprašati slovensko inteligenco v Mariboru, ali ne spozna, da se slovensko dekle vedno bolj odtujaše našemu narodu, ko vidi, da mu gredo na roko le nasprotniki, dočim se slov. inteligenca niti ne briga za slov. mladino! Zato se obračamo na tem mestu do mariborske slovenske inteligence, da vendar enkrat misli na ustanovitev slov. tečaja, ki bi bil velikanskega pomena. Upamo, da se uresniči s prihodnjim letom ta naša vroča želja. Želimo pa tudi, da se mariborska slov. inteligenca začne sploh bolj zanimati za slov. moško in žensko mladino v Mariboru. Za vzgled so vam lahko Čehi in Nemci, ki se zavedajo slavnega izreka norveškega velikana Ibsena: „Mladina je povračilo“. — Na nemškem deželnem

učiteljišču v Mariboru se vrši letos IV. zrelostni izpit. Ker bode gotovo zanimalo slov. javnost, koliko Slovencev je že maturiralo na tem zavodu, podamo na na tem mestu kratko statistiko:

Pri I. maturi 1 Slovenka,
 " II. " 6 "
 " III. " 9 "
 " IV. " 6 "

Dopis iz Beljaka. Da se število slov. dijakov na beljaški gimnaziji vedno krči, temu je kriv ponajveč učni sistem na tamošnjem zavodu. Vsi predmeti razven slovenščine se poučujejo nemški. Izmed profesorjev so le štiri Slovenci. V izobrazbo služi dijakom šolska knjižnica, ki ima le par zastarelih slov. knjig, vse druge so nemške. Odkar je dobil slov. knjižnico v oskrbo gospod profesor Skrbinšek, se je naročilo tudi nekaj novejših slov. knjig.

Slovenski dijaki so v narodnem oziru mlačni. Kako rapidno pada število slov. dijakov na beljaški gimnaziji, dokazuje pač najbolje statistika:

Razred	1902/3		1903/4		1904/5		1905/6		1906/7		1907/8		1908/9
	S.	N.	S.	N.	S.	N.	S.	N.	S.	N.	S.	N.	S.
I.	4	46	3	45	2	62	0	55	3	67	1	74	8
II.	0	40	2	34	2	34	2	56	1	38	3	54	1
III.	2	30	0	32	1	36	1	30	1	40	0	36	2
IV.	0	25	2	24	1	26	2	29	1	31	1	25	0
V.	4	27	0	15	1	19	2	20	1	20	1	20	1
VI.	1	14	2	24	0	11	0	20	2	21	3	20	0
VII.	4	17	0	13	2	26	0	11	0	21	0	21	3
VIII.	3	16	5	17	0	17	2	27	0	12	0	19	0
Skupaj	18	215	14	231	9	231	9	248	9	250	9	269	15
v ‰	7·37	92·63	6·56	93·44	3·89	98·11	3·62	96·38	3·6	96·4	3·34	96·66	

Poleg Slovencev se uče slovenščine kot neobvezen predmet tudi Nemci. Izmed Nemcev se je učilo slovenščine:

1902/3	1903/4	1904/5	1905/6	1906/7	1907/8	1908/9
13	8	8	2	6	9	11

Zakaj se uče ti slovenščine je jasno; zasesti hočejo še ona mesta, ki bi jih imeli dobiti Slovenci.

Iz Pazina. — Javila je že Omladina, da tvorijo Slovenci na pazinski gimnaziji petino vsega dijaštva. Izvestje pa beleži vsako leto precej dijakov manj slovenskih, kakor jih je v resnici. Marsikdo bo mnenja, da je končno vse jedno, če so vpisani za Slovence ali Hrvate. Temu ne bi ugovarjali, a ker bijemo ravno sedaj boj za slovenske srednje šole, moramo pokazati, da je število slovenskih dijakov dovolj veliko, da se nam da lastnih gimnazij.

Samoizobrazba tukajšnjega dijaštva je zelo slaba. Mesto, ki je zelo majhno, ne nudi dijaku zadostnih sredstev. Ker v gimnazijski knjižnici ni dobiti znanstvenih del, si jih mora dijaštvo samo kupovati, kar pri slabih gmotnih razmerah ni ravno lahko. Lahko bi upraviteljstvo knjižnice gledalo na to, da se ne kupujejo zgolj knjige, ki se čitajo še v ljudski šoli. Upali smo, da nam bo s knjižnico, ki jo je otvorilo fer. akad. društvo „Istra“, kaj pomagamo, a tu pride ravnatelj in prepove izposojevanje iz omenjene knjižnice. Časnike lahko čita dijak v čitalnici v Narodnem domu in v klerikalnem društvu „Hrvatsko pučko sjelo!

Posledica teh slabih razmer je, da se je razvila med dijaštvom pravcata sistematična krokarija, ki se v provincijelnih mestih mnogo bolj razvija kot v glavnih, kjer ima dijak dovolj izobraževalnih sredstev na razpolago. Vzrok pa, da se ravno slovenski dijaki odlikujejo po krockanju, je to, da je pri nas Slovenceh navada, da gredo ravno najbolj izprideni ljudje na druge zavode, ker jim na svojem zavodu postanejo tla prevročča. Naj raje ostanejo tam, kjer so, da vsaj ne bodo kradli vsemu slovenskemu dijaštvu ugleda, zakaj gotovo je, da nas bodo Hrvati sodili po onih izpridenih individuih.

Gajevo stoletnico so praznovali letos pazinski dijaki s koncertom in predavanji. Obširneje se bo praznovala prihodnje šolsko leto.

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Vabila za III. narodno-radikalni shod v Ljubljani, ki se vrši v dneh 16., 17. in 18. septembra t. l., se bodo razpošiljala v drugi polovici meseca avgusta. Istočasno se objavi tudi natančni dnevni red v slovenskih časopisih. Shoda se udeleže tudi napredni hrvaški, srbski in češki dijaki. Na dnevnem redu so referati o razvoju našega gibanja, o narodno-obrambnem in manjšinjskem delu, o umetniški samoizobrazbi in o jugoslovanskem vprašanju, katero se bo obsvetlilo od vseh strani, tako s kulturnega, kot gospodarskega in dijaškega stališča. Z shodom bo združeno manifestačno zborovanje za slovensko šolstvo in proslava 40 letnice „Slovenije“, ter izleti v Trst in na Bled. — Da olajšamo tovarišem udeležbo, bomo poskrbeli po možnosti za brezplačno oziroma znižano prenočišče, skupne obede itd. Tovariši, ki reflektirajo na te udobnosti, prosimo, naj se javijo „Prosveti“ v Ljubljani (Mestni dom).

Znanstvena knjižnica „Omladine“. Kot drugo delo začne izhajati v „Znanstveni knjižnici“ izvorni znanstveni spis dr. M. Rostoharja „Uvod v znanstveno mišljenje“. Delo začne izhajati septembra in bo izšlo v šestih mesečnih snopičih. Vse natančnejše podatke prinesejo časopisi. Tovariše pozivljamo, da se v obilnem številu naroče na delo. Ker izide delo le v 500 izvodih, je dobro, če se kmalu priglase pri upravništvu „Omladine“.

Promovirali so za doktorje prava na Dunaju Oton Fettich-Frankheim in Celestin Jelenec, starešini „Slovenije“; v Pragi Franjo Lipold, starešina „Adrije“. Najiskrenejše čestitamo!

Priloga 'Omladini'

št. 4, 5.

A. D.:

NAD TEMNIM PREPADOM.

Nad temnim prepadom
moje samote
orel — ponos moj — visi.

In v žarkih pekočih
trudna omahne
orla mogočna perot.

In včasih zasije
v brezno mi solnce:
njene blesteče oči . . .

In solnce se vsuje
v temne globine,
sveti v najskrivnejši kot.

A. D.:

ONA.

V tvojih očeh,
sladkih ko greh,
košček pomladnih nebes plapola.

Cvet krvaveč
usta so tvoja razcvela,
lilija vztočna drhteč
te je iz čaš izpuhtela.

Tvoji lasje
temno bleste —
kodri Noči, valoveča temá.

Le en poljub in objem
sanje bi vgasnil tvojim očem.

D.:

PONIŽNE ŽELJE.

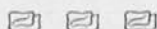
Tiha je prošnja na ustnah mi vsklila,
prošnja ponižna do višnjih bogov:
milost naj božja se name bi zlila
in me rešila vseh sitnih okov.

Prost bi se klatil po cestah prostranih,
hodil sejat med ljudi bi le punt,
prenočeval bi v zidovih ožganih,
živel svobodno bi kot vagabund.

Pa bi si rezal puščice strupene,
prožil jih z drzno roko v nebosklon,
v strahu bi vgašale zvezde ognjene,
tema bi razlila čez božji se tron.

Nanje, ki krona jim starih principov
čelo krasi in uklepa roké,
vsipala toča bi ostrih se vtípov,
da bi vskípelo jim v gnevu srce.

Toda ušesa božanstev so gluha,
ker bi jim streljal puščice v azur! —
Žal, da iz mene ne bo potepuha,
morda samo zakasnel trubadur.

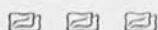
A. D.:

TOLAŽBA ZVEČER.

Šel dneva Kralj je v svoj kristalni grad
in vrh razsanjanih gozdov
še plašč škrlatni tli njegov . . .
in svet neskončne je temè prepad.

Oj duša moja, ti golobec zlat,
zakaj drhtiš mi sred mrakov,
saj zopet dan vziskri se nov
in Solnce pride se steboj igrat!

In znova
boš ti njegova
in stisne nem
te v strastni svoj objem
in dá ti spet krvi
in sanje tvoje oplodi.

ZAGORSKI:

GAJ IN NJEGOVA DOBA.

Narodnostno načelo je doseglo v XIX. stoletju splošno zmago, to je posledica nenadne vzrasti kulture. „Napredek prometa je odstranil stare mejnike med narodi in omogočil njih intenzivnejše medsebojne stike. Ta nepričakovani vstop v svetovni promet je vzbudil v narodih z ožjim obzorjem bojazen za obstanek in iz tega izvirajoča narodna nasprotstva so z eruptivno silo izbruhnili v krvavih vojskah, iz katerih je izšla kot zmagovalka narodnostna ideja.“ (Iz naroda za narod str. 31.)

Pri Slovanih so od začetka negovali nacionalno idejo v okvirju t. zv. „slovanske vzajemnosti“, katero je teoretično obdelal in izobrazil pesnik „Slavine hčere“, Slovak Jan Kollár.

Narodna osobitost manjših slovanskih plemen — tako je mislil Jan Kollár — se more ohraniti le, ako se medsebojno priznajo za eno celoto. Vsi slovani so bratje ene velike obitelji, v kateri ima vsak pravico živeti, pa tudi dolžnost prispevati k ojačenju te velike obitelji. Različna slovanska narečja se imajo zlitii v 4 glavna književna narečja: rusko, poljsko, češko in ilirsko, katera naj znajo vsi izobraženi Slovani, kajti ne zadostuje biti samo dober Rus, ognjevit Poljak itd. ampak stvariti je treba vzajemno slovansko literaturo. To se bo najlažje doseglo, če bo vsak izobražen Slovan razumel slovansko knjigo svojega brata. Naloga slovanstva je ustvariti človeštvu kulturno dobo slovanske humanitete, zato Slovani ne smejo pasti v okoreli nacionalizem.

V Pešti se je seznanil Jan Kollár z vseučiliščnikom Ljudevitom Gajem in je s svojimi teorijami o Slovanih zelo uplival na razvoj njegovega mišljenja.

Ljudevit Gaj se je rodil 8. julija 1809 v Krapini, v Zagorju, ki je še danes najbednejša pokrajina na Hrvatskem. Z doma je prinesel veselje za zgodovino hrv. ljudstva in pa prepričanje, da je treba ljudstvu pouka v narodnem jeziku. Saj ga je učila mati, da je razlog nepopisne bede zagorskega

ljudstva v tem, ker je gospoda skrila vso znanost v latinskem in nemškem jeziku, siromašnim istokrvnim bratom pa ni nudila v narodnem jeziku skoraj nič. Gajeva domovina je bila razkosana tako v političnem kakor literarnem oziru.

Staroslavna trojedna kraljevina; „regnum Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae“ je skopnela na šest županij, tri hrvatske (zagrebška, varaždinska, križevška) in tri slavonske (požeška, virovitiška, sremska) in je izgubila l. 1790 po sklepu samega hrvatskega sabora v Zagrebu svojo politično in financijelno samostalnost. Ta najusodnejši čin v hrvatski zgodovini zadnjih stoletij, ki je imel za posledico nepretrgano vrsto ustavnih bojov za jezik v uradu in šoli, ima na vesti hrvatsko plemstvo, ki se je balo za svoje predpravice, ker je Jožef II. poskusil obdačiti tudi plemstvo in duhovščino; radi stanovskih koristi so se hrvatski velikaši zvezali z ogrskimi, da bi še nadalje lažje stiskali — svoje ljudstvo. Poleg banovine je bila tedaj na ozemlju današnje hrvatsko-slavonske kraljevine Vojna Krajina, Dalmacija pa je bila neposredno pod dunajsko vladu prislusna kronovina; niti prva niti druga ni imela ustavnega življenja. Dežele, v katerih prebivajo Slovenci, so bile razdeljene kakor sedaj, samo treba omeniti, da so pripadale „nemški zvezi“ in pa da so bile kronovine: Kranjsko, Koroško, Primorsko združene v „kraljevino Ilirijo“ (1816—1849). V ravnokar naštetih deželah ni bilo zavesti narodne celokupnosti, ki bi presejala meje dežele; bilo je torej toliko raznih ljudstev, kolikor pokrajin. In zares imamo zagorsko-kajkavsko književnost (Mikloušič, Kristijanović) s posebnim madžarskemu nalikujočim pravopisom. Slavonija je živela zase, Dalmacija, ki je stala pod italijanskim uplivom, istotako. Zavesti, da so Hrvati, Slavonci, Primorci, Bošnjaki, Dalmatinci en narod, ni bilo. Ravnotako je bilo na Slovenskem; tu imamo kranjsko in štajersko književnost in tri pravopise; znano abecedno vojsko. Pri taki razkovanosti seveda ni moglo nobeno „slovstvo“ živeti, ampak le životariti in je obsegalo večinoma nabožne knjige in slabe gramatike.

Pri takih političnih in književnih razmerah je zadela Kollárjeva misel o zedinjevanju narečij pri Gaju na iskren odziv. Ni pa sprejel Gaj njegovega mišljenja o nacijonalizmu, ker je poznal potrebe svoje domovine in ker je vedel, da bi se v tem slučaju mogli Hrvati le slabo braniti proti novim madžarskim zahtevam.

Vsi učitelji slovanstva so bili edini v tem, da je treba reformirati pravopis tako, da bo pospeševal zedinjene narodne književnosti in širil spoznanje o velikem slovanstvu. Dosti je spomniti se na trud Kopitarjev, Šafařikov, Dobrovskega, da vidimo, koliko so ti veliki možje mislili o pravopisu, kakor da je v njem velika moč za razvoj književnosti in duha. Zato je začel tudi Gaj svoje delo z reformo pravopisa in izdal l. 1830 v Budimu brošuro: „Kratka osnova Horvatsko-Slavenskoga Pravopisaña . . .“ S to „Osnovo“ je hotel Gaj odpomoči veliki potrebi; kajti Hrvati so imeli n. pr. za glas č v oni dobi te štiri najnavadnejše črke: c, ch, cs, tch. Gaj se je zlasti protivil temu, da bi se podvajale črke, da se označi eden glas (n. pr. sz = s). Da se temu izogne, je sprejel Gaj diakritične znake iz češke „organične ortografije“. Pri sestavljanju pravopisa je vodilo Gaja tole temeljno načelo: V pravopisu

se je treba približevati drugim Slovanom; in s tem, da se je v svoji brošuri dotaknil zahteve, naj se Jugoslovani v jeziku in pravopisu približajo, je nekako že načrtal program za vso svojo dobo.

Ker sta Kollár in Šafařík s svojo avtoriteto podprla njegov pravopis, je začel Gaj delovati na to, da mu pridobi veljavo v javnosti. V tem se ravno Gaj in njegovo „kolo“ tako loči od drugih, ker načel, ki jih je spoznal za prava, ni skrival za sebe, ampak hotel, da se tudi drugi prepričajo, da so dobra. Že v Gradcu in Pešti je zbiral krog sebe zanosne visokošolce, l. 1831. pa je šel nalašč zato v Zagreb, da „okadi vsa društva in sestanke mladih ljudi z učenostjo Jana Kollárja“, kakor pravi Kurelac. Mladina se je začela učiti češki in osobito so čitali Kollárjevo „Slavy dcera“. Gaj je šel med bogoslovce zagrebškega semenišča, pa je tudi nje navdušil za domorodno idejo. Med domorodci je zavladal naravnost zanosni idealizem, nihče ni vprašal za svojo osebo, vseh srca so plamtela le goreče ljubezni do domovine. Pri vseh pa najdemo neomajeno zaupanje k voditelju Gaju, kar je povzročila veličina njegove osebnosti. Njegov tovariš Anton Mažuranić ga opisuje tako-le:

„Gaj je imao darova, kakvih ima tek jedan između milijun ljudi. Neizreciva želja za slavom i veličinom užigala ga je neobičnim načinom. Njegov mistično-poetični, dapače fantastični način govora bio je prodahnut onom za nas netajnom misli, da je on kao izabranik božji. Vidio sam po stotinu puta, da su dolazili ljudi do njega malodušni, ljudi njegovi protivnici. Ja sam radio u prednjoj sobi, a oni bi izlazili od njega obasjana lica, očarani i oduševljeni njegovi pristaše . . . Gaj nije pisao, i ono malo što je pisao, nije znamenito . . . Ali što je vani po zemlji, što je dalje u Slavoniji, Bosni, Dalmaciji, da se je tamo razpirila sveta narodna vatra, to je najviše njegovo djelo“. (Šurmin, Hrv. preporod I. str. 161, 162.) Svoj program je provajal Gaj z vstrajno voljo, ali obzirno, vedno računajoč s kakimi ljudmi in razmerami ima opraviti; to zadnje je Šafaříkova zasluga.

L. 1832. je začel dr. Matija Smodek predavati na zagrebški pravoslavni akademiji hrvatski jezik uvajajoč Gajev pravopis. Gaj sam pa se je trudil, da dobi pri ogrsko-hrvatskem konziliju dovoljenje za izdavanje političnega časopisa z literarno prilogo. Videl je, da mu je pri njegovem poslu časopisje nujno potrebno, ako ni hotel, da se njegove ideje pozabijo, ali da ostanejo omejene samo na krog ožjih prijateljev. Vso vztrajnost in energijo je uporabil, da dobi dovoljenje, ki je končno prišlo julija 1834. Medtem je postal Gaj v Lipskem doktor filozofije, kar mu je povišalo med Hrvati ugled. Na jesen l. 1834. se je dogovarjal s prijatelji o urejevanju novih listov. Prvi pomočniki so mu bili: Vjekoslav Babukić, Dimitrija Demeter, Dragutin Rakovac, Pavao Stoos, Ljudevit Farkaš-Vukotinović, Anton pl. Vakanović, Andrija, Derkos in Ognjeslav Utješenović.

S posebnim v kajkavskem in slavonskem narečju in s starim pravopisom tiskanim „Oglasom“ je naznanil Gaj občinstvu, da bo začel z l. 1835. izdajati politične „Novine Horvatske“, dvakrat na teden in pa literarno prilogo „Danico Horvatsko, Slavonsko i Dalmatinsko“, enkrat na teden. „Oglas“ je dal tiskati

v kajkavskem in slavonskem narečju, da pokaže, da sta mu oba dijalekta enako mila, starega pravopisa pa se je poslužil, da bi dobil več naročnikov.

„Danica“ je prinašala obilo pesmi, ki so imele vse tendenco probuditi zanimanje za narodni jezik. Pesnil je vsak rodoljub, če tudi ni bil pesnik, ker so mladi domorodci postavili književnost v službo narodne misli. Vsi so mislili, da bo rešena domovina in narodnost, ako bodo slovstvo bogatili z rodoljubnimi spisi. Ne tako Gaj, ki pa tedaj še ni hotel s svojim mišljenjem na dan.

V kólo domorodcev je vstopil tudi grof Janko Drašković, kar je bilo za Gajevo stvar velikega pomena. Grof Drašković je bil že priletan mož, ki je bil prepotoval skoro vso Evropo in videl, kako delajo pri drugih narodih za povzdigo narodnega slovstva in prosvete. Kot potomec stare hrv. velikaške rodbine je lahko koristil Gajevemu krogu s svojim ugledom med aristokrati in ne manj seveda s svojim znanjem in duševnim obzorjem. Z ozirom na bližajoči se skupni ogr.-hrv. sabor v Požunu je izdal l. 1832 v štokavskem narečju in z lastnim pravopisom pisano brošuro: „Disertacija iliti razgovor...“, v kateri je razvil politični program, katerega so se držali mladi Hrvati do l. 1848. Zahteval je *a)* pripojitev Krajine, Dalmacije, Bosne (tedaj pod Turčijo) in Ilirije (t. j. slov. kraji, del „nemške zveze“ glej zgoraj!) *b)* samostalnost v političnem oziru stem, da se osnuje samostojno hrv. kr. namestništvo, *c)* uvedenje narodnega jezika v urade.

Radi ostre cenzure ni polagal Gaj na politične „Novine“ veliko važnosti, literarna „Danica“ je dosti bolje služila njegovim namenom. Ko je mislil, da je čitatelje dovolj prepričal o potrebi edinosti v pravopisu, je v sredi l. 1835 polagoma uvedel — z nekaterimi manjšimi spremembami — svoj organski pravopis. Z vseh strani so se oglašali rodoljubi, ki so zahtevali — zlasti v pesnih — naj se vsa jugoslovanska narečja stopijo v en književni jezik. Dasi je bila „sloga“ vsem na jeziku, vendar ni bilo mogoče te misli izvršiti tako, da bi bili vsi zadovoljeni. Gaj je dobro uvidel, da bi književni jezik Jugoslovancev mogla biti edino štokavščina, ker jo govori večina Srbov in Hrvatov, ima krasne narodne pesni in lepo književnost iz 16., 17. 18. stoletja. Imenuje pa naj se novi edinstveni književni jezik ilirski, saj je bilo tedaj še dosti zgodovinarjev, ki so zagovarjali mnenje, da izvirajo sedanji Jugoslovanci od starih Ilirov. Ime ilirsko je tudi bilo znano, ker so se v latinskih in italijanskih spisih Jugoslovanci vedno imenovali Iliri; znana je bila Napoleonova (1809—13) in avstrijska Ilirija (1816—49). Na tem nepristranskem imenu in na svojem od Kollárja in Šafařika odobrenem pravopisu je upal združiti vse Jugoslovane brez razlike cerkve in pismen tako, da bi sprejeli štokavščino za književni jezik. Vendar so se že l. 1835 pojavljali skeptični glasovi, ki so opozarjali, da se radi konfesionalnih razlik Srbi in Hrvati ne bodo mogli zediniti glede imena in pravopisa. Najbolj jasno je povedal to Mato Topalovič: „Kod obestrane časti to je neukorenima predsuda, što misle, da se slova od zakona (t. j. veroizpovedi) razděliti ne mogu. Kako je to mnenje (skoro bi čovek reko) ludo, svaki pametan vidi.“ (Šurmin, Hrv. preporod I. str. 220). Ignjat Brlić, najboljši poznavalec tedanjih razmer je predlagal, naj sprejmejo

Hrvati cirilico, ne zaradi lepote, ampak ker drugače ne bo sloge. Toliko se vidi, da bi bili nekateri Hrvati voljni sprejeti cirilico, če bi ne bili na Srbskem tako strastno napadali Vuka Stefanovića Karadžića, ki je bil Hrvatom simpatičen, ker se je boril za načelo narodnega jezika. Vendar Gaj, kakor se kaže, ni dovolj upošteval konfesionalnega momenta in je upal, da se bodo Srbi slednjič ipak pridružili njegovemu praporju. Ali tako daleč ni segala moč ilirskih davorij in njegovega zanosnega govora! Dne 5. grudna 1835. je izdal proglas na Jugoslovane, v katerem pravi, da je Ilirija lira na prsih devoyke Evrope. Nekdaj so pele strune na tej liri složno in skladno. Pa prišla je burja in potrgala strune. Potrgane in nesložne strune so: Koroška, Gorica, Istra, Kranjska, Štajerska, Hrvatska, Slavonija, Dalmacija, Dubrovnik, Bosna, Črnagora, Hercegovina, Srbija, Bulgarska in Spodnja Ogrska. „Što možemo sada, gdje svatko uzdiše za slogom, željeti bolje, nego da se na velikoj liri Evrope opet složje sve nesložne strune . . .“ (Horvat, Najnovije doba hrv. povjesti str. 51.) Z drugimi besedami: Gaj je zahteval edinstvo v pravopisu, jeziku in imenu.

Gaj je začel neutrudno izvajati ilirsko idejo. Primerno novemu imenu je nazval politični časopis od l. 1836. „Ilirske narodne novine“, literarno prilogo pa „Danico Ilirsko“. Poleg hrvatskih pisateljev so pisali v „Danico“ tudi nekateri srbski in slovenski. Vsi so pisali v štokavščini, kar je bilo jako težko kajkavcem, še bolj pa Slovencem; zato je napisal Vjekoslav Babukić „Slovnico ilirskega jezika“. Mladi Iliri so se marljivo učili štokavščine in jo potem ne samo pisali, ampak tudi govorili. To je bilo potrebno, ker je v šolah vladala latinščina, v rodbini pa nemščina, ker so v tem jeziku bile vzgojene dame. Najbolj je gospodovala nemščina v Zagrebu, kjer je bilo dosti pravih Nemcev, nemško gledališče in nemške zabave. Ilirci so začeli sestavno ali taktno potiskati nemščino z javnih zabav in sestankov. Grof Drašković je pozval v brošuri „Ein Wort an Iliriens hochherzige Töchter“ gospe, naj se odvrnejo od tujskega duha in pomagajo Ilircem. Ravnatelj gledišča je bil Čeh Schwaigert, ki je rad dovolil, da so se včasih pele ilirske davorije, ali predstavljali Kotzebuetovi komadi v hrv. prevodu. Tudi v koncertne dvorane so spravili ilirski voditelji svoje davorije in širili tako ilirstvo tudi med plemiči in velikaši. Pri nekem koncertu je prišla na vrsto tudi Gajeva „Još Hrvatska nij' propala“ in izzvala tak aplavz, da so jo morali 10krat ponoviti. Za nekaj dni jo je pel ves Zagreb, za dva, tri mesece cela Hrvatska, Slavonija, pa tudi na Kranjskem in v Bosni. Te davorije so kakor trdi Kuhač, ilirski stvari več koristile ko vsi govori in spisi. Pesmi so bile spevane v narodnem duhu, priprosto in lahko. Zato so bolj uplivalo na ljudstvo ko umotvori največjih umetnikov. Toliko, da smo dobili malo vpogleda v drobno delo Ilircev.

Srbi niso hoteli nič vedeti o tem, da bi sprejeli ilirsko ime in pravopis. Ime „Ilirec“ so ostro napadali, češ da je neslovansko, pravo slovansko ime da je „Srb“, katero ime morajo sprejeti tudi Hrvati, ako so sprejeli srbski jezik t. j. štokavščino. Ravnotako niso hoteli nič popustiti v vprašanju pismen, ker jih niso mogli ločiti od konfesije in konfesije ne od narodnosti. Srbi

niso niti en trenotek dvomili, da so narodna celota zase in so bili ponosni na svojo zgodovino in narodne pesmi.

Bulgari so spadali samo teoretično k „Veliki Iliriji“, v resnici se tega gibanja niso udeležili.

Pri Slovencih so štajerski in koroški rodoljubi z obema rokama sprejeli ilirsko idejo, dokler še ni imela določenih obrisov; ko pa je sprejel Gaj štokavščino za književni jezik, so bili nekateri (n. pr. Jarnik) nevoljni in so zahtevali, da bi se ilirski književni jezik moral sestaviti iz vseh ilirskih narečij tako, da bi se iz vsakega sprejelo vanj to, kar bi se na podlagi občnih pravil slovanskega jezika spoznalo za najboljše. Po tem načelu je zahteval Jarnik, da mora ilirščina v sklanji vzeti slovenske končnice, ker so blagoglasnejše in pozneje Muršec, da bi se moral sprejeti vsaj slovenski dual. Te zahteve lahko razumemo, če pomislimo, da so ti rodoljubi obiskovali izključno samonemške šole, da so nemščino imeli boljše v oblasti ko slovenščino in da se jim je zategatelj zdelo priučiti se štokavščini ravnotako težko ko kakemu neslovanskemu jeziku. Ali Gaj je že l. 1836. odločil, da ne bo nič več spreminjal ne v pravopisu ne v jeziku. Take predloge je samo sprejemal v list, da bi ne odbil prijateljev, ravnal pa se po njih ni.

Vrh tega pa je imel ilirski pokret odločna nasprotnika v Prešernu in Kopitarju. Prešeren je pisal Vrazu, da je Gajeve misel o stopljenju slovenskega jezika v ilirsko-srbskem kratkomalo neizvedljiva. Tako početje od strani Slovencev je označil v epigramu „Narobe-Katon“ kot narodno izdajstvo. Njegova muza je opevala občečloveški predmed ljubezen in ni služila narodni tendenci; kajti učil se je pri italijanskih pesnikih, ne pri Jan Kollárju. Bil je avtonomen duh, ki bi ne mogel podrediti svoje sodbe Gajevi odloki, kakor so mogli to ilirski književniki radi sloge.

Kakor je napotil Kopitar Vuka, da je začel pisati v narodnem srbskem jeziku, tako je zahteval on, da pišejo Slovenci svoj narodni jezik in ne srbski t. j. štokavski. Tudi Hrvati ne smejo po Kopitarjevem pisati štokavski, ampak kajkavski. Že dolgo pred Gajem se je trudil Kopitar, da zedini vse katoliške Slovane glede na pravopis; njegov trud se mu ni posrečil, ali to ga ni oviralo, da ne bi prav strastno nasprotoval Gaju, ki je bil nekoliko srečnejši. Ker je bil strog katolik, ga je žalilo, da je Gaj uvedel od Husa izvirajoča dijakritična znamenja in da sta bila njegova mentorja protestanta Kollár in Šafařík. Med Hrvati ni imel toliko vpliva, tesno se ga je oklenil samo Kristijanović, med Slovenci pa je on gotovo močno zaviral ilirski pokret.

Slovenec, ki je kar od začetka vstopil v Gajevo kólo, ker je mislil, da mora národ, ki hoče imeti pomembno literaturo, šteti vsaj 5—6 milijonov ljudi, je Stanko Vraz. Stanko je poleg Mažuranića največji pesnik ilirstva. Loči ga od drugih ilirskih pesnikov posebno to, da je njegova tankočutna lirika samo njegova t. j. izraža čustva njegovega srca za ljubico in domovino, ali ne odgovarja zahtevam realnosti t. j. čustvom njegove družbe ali celo naroda. Vraz je nasprotoval pretiranemu posnemanju dubrovniških pisateljev, ki so pisali pod italijanskim vplivom in je zahteval, naj se pisatelji učijo

jezika po narodni pesni. L. 1842. je začel z Dragutinom Rakovcem in Vukotinovićem izdajati literarni list „Kolo“.

Ker je stalo dalmatinsko razumništvo tedaj pod italijanskim vplivom, je ondi ilirska misel napredovala le v vrstah mladine. V Bosni pa so jo širili frančiškani, ki so agitirali za združenje Bosne s trojedno kraljevino; kakšne posledice je to imelo, bomo izvedeli. Tudi častniki graničarske vojske so bili navdušeni Ilirci, iz njihovih vrst je izšel — ban Jelačić.

Ilirci so začeli snovati čitalnice, ki so imele skrbeti za čitanje ilirskih časopisov in knjig. Najvažnejša je bila zagrebška „narodna čitaonica“, ki je imela širiti „korisne znanosti“ in je torej imela širši delokrog ko druge; zato so se mogla iz nje razviti ta-le društva: Matica ilirska, gospodarsko društvo, narodni muzej, ki so bila nastanjena v „Narodnem domu“. Resno se je delalo, da se uredi stalno ilirsko narodno gledališče, ali stvar se je izjalovila, ker so bili igralci slabi, dramske literature premalo in glavno, ker so rodoljubi pokazali premalo požrtvovalnosti v denarnem oziru.

Razvoj dejstev je silil Ilirce vedno bolj v politiko, ki se je tudi Gaju zdela nujno potrebna. Dotedanje desetletno književno delo je smatral on samo za pripravo, pravo domovinsko delo se je pričelo po njegovem šele sedaj, ko je bilo treba načelom, katera so dotedaj zagovarjali samo v knjigi, pridobiti veljavo v javnosti. Ni dovolj pisati ilirščino v „Danici“ in „Novinah“, treba jo je uvesti v šole in urade, na skupščine županij in hrv. sabora. Treba je braniti hrv. samoupravo (municipalna prava) in čuvati, da madjarski jezik ne postane uraden tudi za trojedno kraljevino. Gaj je kot previden politik jasno in glasno povedal, da velja ta politični program samo za ožjo Ilirijo t. j. za hrvatsko-slavonsko-dalmatinsko politično narodnost, ki se je radi kratkosti tudi v politiki nadela svoje nacionalno ilirsko ime, da stem ob enem manifestira nerazdelnost trojedne kraljevine; kajti v nacionalnem imenu ilirskem se že implicite nahajajo municipalna imena: hrvatsko, slavonsko in dalmatinsko. Ali komaj so začeli Ilirci delati na županijskih skupščinah, že so nasprotniki trdili, da hočejo Ilirci osnovati veliko jugoslovansko kraljestvo t. j. zlohотно ali iz nevednosti so zamenjavali književno „Veliko“ in ožjo politično Ilirijo. Gajevo zmaga pri zagrebški restavraciji (t. j. volitvi županijskih dostojanstvenikov) l. 1842 je navdala Madjare z velikim strahom; na Hrvatskem se je stvorila (že prej) iz nezadovoljnežev med Ilirci, iz tujcev in protidemokratskih življev in turopoljskih kmetskih plemičev protiilirski „madjaronska“ stranka. Madjari pa so ob ugodni politični konstelaciji z veseljem pomagali, da se zabrani ilirsko ime. Turški poslanik na Dunaju se je namreč pritožil radi agitacije v Bosni, Rusija ga je podpirala, ker se je bala, da bi porastel avstrijski vpliv na Balkanu in tedaj so tudi Madjari pritiskali. Metternichova politika je raztopila princip legitimnosti t. j., da mora ostati vse tako, kakor se je določilo na dunajskem kongresu l. 1815, ker edino v tem načelu je videla ohranitev Avstrije; torej mora v nasprotju z Draškovićevo „Disertacijo“, katere zahteve so postale zahteve Hrvatov do l. 1848. ostati Bosna pri Turški in slovenski kraji pri „nemški zvezi“. Iz

teh mednarodno-političnih razlogov razumemo, da je cesar Ferdinand izdal 11. januarja 1843. odlok, s katerim se zabranjuje ime ilirsko.

Gajevi prijatelji, ki niso poznali pravih razlogov zabrambe, so krivili njegovo politiko in ga obsojali; ostati bi bil moral pri sami književnosti. Videlo se je, da niti najiminitnejši Iliri niso razumeli Gajevih namer in zahtev svojega časa. V celi tej dobi se je neprenehoma govorilo o „izobrazbi“, ljudje so hoteli o vsem vedeti nekaj, niso pa se trudili, da stvar samo dobro prouče; tako se je stvarjala polinteligenca, kateri je bilo ilirstvo morda šport ali moda, ne pa prepričanje; tako se je stvarjalo rodoljubje, ki ni iskalo drugega kakor da pokaže na zunaj: mi smo rodoljubi, mi bomo zapeli katero svojo davorijo, mi se bomo okitili z narodnim ilirskim znakom in zaplesali kak domač ples — in naloga rodoljubov je sijajno rešena! (Šurmin). Tako rodoljubje ni moglo prestati resne poskušnje; zato je nam razumljivo, da je Gaj začel zgubivati pristaše, takoj ko je prestopil k političnemu delu in in da so ga po zabrani ilirskega imena zapuščali — prvaki ilirstva. Od l. 1843. ni bil več on prvi voditelj Hrvatov, ampak Ivan Kukuljević; ko je l. 1848 visoko gorela slama narodnega navdušenja, je bil Gaj kandidat za bana in je zopet igral neko ulogo; v dobi reakcije pa so nanj zopet pozabili in ko je v ustavni dobi l. 1860 v Zagrebu kandidiral, ni zmagal on, ampak dr. Šuhaj. Lahko rečemo, od l. 1850. do smrti (1872) ni pomenil v politiki skoro nič več.

Njegovo delo pa je vendar prineslo realne uspehe: Združil je vse katoliške Jugoslovane v pravopisu, združil Hrvate, Slavonce, Dalmatince, Istrane in katoliške Bošnjake v eno narodno skupino in jo po jeziku združil s Srbi. To so bolj zunanji uspehi. Glavno pa je, da je narodno prepородil Hrvate in Slovence in kolikor je bilo v njegovi moči zmanjšal partikularistična nagnjenja. Z eno besedo: Gaj je oral ledino za mnoge druge!

A. D.:

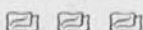
PARIJA V KRČMI.

Natočil v čašo svitlo brušeno
sem ognja, da razvname v licih smeh
in plamen vroč razpali mi v očeh
in radost v srcu vžge navdušeno.

Pri meni ti sediš, prešerno dete,
brez spon zarujavele etikete.
In zrem oči v peklu raznétene
in zrem lase z nočjo preplétene.

Krog sebe zrem v aristokratskih vseh
obrazih hlad in bol pridušeno:
veselje jim je večno rušeno
po mrzlih normah, mrtvih formah teh.

Močnejše so se lica mlada vnela,
objestno čaša v ognju zaplamtela.

A. D.:

PESEM NAGAJIVKA.

Ob solnčnih nedeljah jaz z lepim dekletom
bi hodil skoz vas,
bahála midva bi pred ženskim se svetom
in se smejala na glas.

Ženic izsušenih pogledi ugasli
zavistno bi naju ošinjali
in fantje na devi oči bi si pasli
in mene preklinjali.

Smejala midva bi se našim faranom,
ki jemljejo še se po starem.
Midva pa zvezala pred našim županom
bi v sladki zakonski se jarem.

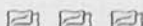
D.:

V PREDPOMLAD.

Še sedaj
mrtev pomladni je gaj.
Zima — morilka
čez hrastove veje
je razobesila
svoje trofeje:
listje rjavo,
listje krvavo
z drevja visi . . .

Dragi, zakaj
žal ti je mrtvih lesov,
ko na peščenih poteh
solnce pomladnje leži
in po poljanah že vsch
življenje kipi!

D.:

PESEM.

Da jaz sem mogočen titan,
pesem zapel v plameneči bi dan,
ki naj razburka morjé naokrog
in bije v nebesni obok.

Kot solnce plamti iz višav,
pesem zažgala bi plamen krvav,
plamen bi švigal od jutra v zahod
in vžigal vso dolgo bi pot.

Kot blisk vskrvavi skoz oblak,
planil moj vrisk bi skoz mrak,
v hipu umolknil bi sleherni jok
in radost bi plula okrog.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Mahrova trgovska šola v Ljubljani. Treba, da se začne naša slov. javnost malo bolj zanimati za trgovsko šolstvo. S praznim javkanjem ne opravimo ničesar! „Omladina“ je prinesla že marsikteri članek o trgovskem študiju, ni pa še informirala slovenske javnosti o trgovskih šolah, ki stoje na naši zemlji, ni še prinesla statistike naših trgovskih akademikov. Hočemo predreti z današnjim dopisom ledino na tem polju! Leta 1834. je ustanovil Jakob Franc Mahr trgovsko šolo v Ljubljani. Od leta 1845—1900 je bil ravnatelj na zavodu oče sedanjega ravnatelja Arturja Mahra. Letos se je končalo 75. šolsko leto. Od leta ustanovitve do danes je obiskalo zavod 12 868 učencev. Kakor čitamo v letošnjem izveštju, je dobiti programe v raznih jezikih. Na zavodu je bilo letos 210 Slovanov. Učnih moči je bilo 16. Sloveščino je poučeval Jakob Dimnik, slovensko trgovsko korespondenco pa Ivan Svetlin. Na zavodu je razven Mahrove privatne trgovske šole tudi gremijalna trgovska šola. Na gremijalni trgovski šoli ste sloveščina in slovenska trgovska korespondenca obvezna predmeta. Na tej šoli je bilo skupaj 136 učencev; med njimi 119 Slovencev, 12 Nemcev, 3 Hrvatje in 2 Laha. Mahrova privatna trgovska šola ima dva letnika. Prvi letnik je

razdeljen v tri oddelke. Nemški oddelek je namenjen Nemcem in Slovencem (!), slovanski oddelek Srbom in Hrvatom, laški oddelek Lahom. Drugi letnik pa ima samo eden oddelek. Telovadba je obvezen predmet. Neobvezna predmeta sta godba in ples.

Mahrova privatna trgovska šola:

Narodnost	Prvi letnik			Drugi letnik	Skupaj
	Slovanski oddelek	Nemški oddelek	Laški oddelek		
1. Slovenci . .	6	20	0	14	40
2. Nemci . . .	0	9	0	9	18
3. Hrvati . . .	18	1	0	16	35
4. Srbi	6	0	0	7	13
5. Lahji	0	2	14	11	27
Skupaj	30	32	14	57	133

Po rojstnem kraju je bilo na zavodu 154 iz Kranjskega, 21 iz Štajerskega, 3 iz Korotana, 14 iz Primorskega, 8 iz Istre, 9 iz Dalmacije, 19 iz Hrvaškega, 4 iz Bosne in Hercegovine, 10 iz Italije, 11 iz Srbije in 16 iz drugih dežel in držav. Začetek šolskega leta je 1. vinotoka, konec pa 21. malega srpana.

Mestna dekliška meščanska, trgovska in gospodinjska šola v Celju. Naj izve širša slovenska javnost vendar enkrat, kako je s tem zavodom in kake razmere vladajo na njem. Merodajni slovenski krogi pa naj poskrbe, da dobi naša ženska mladina vendar svoje višje slovensko izobraževališče, da ne bode izpostavljena nemškemu šovinizmu, ki trga s kruto roko iz src ljubezen do lastnega naroda! V letošnjem izvestju čitamo: „Öffentliche Schulschlussfeier im Deutschen Hause“. 36 Slovenk tega zavoda je moralo poslušati v tej gadji zalegi strupene nemško-nacionalne govore! Koncem slavnosti se je zahvalila neka učenka ter končala nekako tako-le: „Wie dankbar die deutschen Mädchen sein sollen, dass sie an dieser Schule eine so hohe Bildung geniessen können; denn diese zu erreichen ist ja nur an einer deutschen Schule möglich“. Kako se dela s Slovenkami med šolskim letom, naj omenim besede ravnatelja, ko je slišal, da se pogovarjajo Slovenke v maternem jeziku: „Sie wissen doch, dass sie an einer deutschen Anstalt sind“. Kako se tepta slovenščina je jasno iz besed učitelja Mautnerja: „Sie wissen, dass sie mit der slowenischen Sprache nicht weit kommen; denn es ist nur die deutsche Sprache massgebend“. Značilno je tudi, kako se je postopalo koncem leta, ko se je povpraševalo po materinem jeziku. Nemški učitelji so hoteli sugerirati Slovenkam, da se javijo kot Nemke. V velikih slučajih se jim je to posrečilo, a oglasilo se je vendar 36 deklet, ki niso zatajile svoje narodnosti. V izzivanju slovenskih deklet se odlikuje prav posebno znani Aistrich. A naše Slovenke so izpostavljene tudi izzivanju nemških tovarišic, ki se štulijo s plavicami, nemškimi znaki, z nemškimi svinčniki, da prodajajo v šoli nemške kolke in pa razglednice „Sulferajna“ in „Südmarke“. V takih razmerah živi danes naša ženska mladina! Kamor se obrne, povsod le strupeni nemški šovinizem! Naj sledi še sedaj poročilo

o ustroju zavoda in pa statistika o letošnjem in lanskem šolskem letu. Na zavodu so: 1. trirazredna meščanska šola, 2. dverazredna trgovska šola in 3. gospodinjstva šola. Na zavodu je poučevalo 19 učiteljev in učiteljic, ki so bili strogo nemško-nacionalnega mišljenja. — Na meščanski šoli je 12 obveznih predmetov. Vsak razred ima na teden 29 ur. Neobvezna predmeta sta francoščina in tsnopis. Dekleta, ki hočejo vstopiti v prvi razred, morajo imeti za seboj peto šolsko leto ljudske šole z nemškim poukom.

	I. razreda		II. razreda		III. razreda		Skupaj	
	S.	N.	S.	N.	S.	N.	S.	N.
1. Koncem šol. l. 1908/9	14	35	10	20	5	31	29	86
2. Koncem šol. l. 1907/8	10	29	9	34	4	19	23	83
3. Koncem šol. l. 1905/6	11	34	3	28	5	31	19	93

Razven tega so bile na meščanski šoli tudi druge Slovanke: 1908/9 štiri Hrvatice, 1907/8 2 Hrvatice, 1905/6 ena Srbkinja, dve Hrvatice in ena Čehinja. Na dverazredni trgovski šoli je 10 obveznih in 7 neobveznih predmetov. V prvem letniku je 22 tedenskih ur, v drugem letniku pa 21. Prihodnje leto se bode poučevala tudi slovenščina. Kakšen bode ta pouk si pač lahko predstavlja vsakdo, če omenim, da bode poučeval nek nemški nacionallec. V trgovsko šolo je zahajala letos 6 Slovenk in 21 Nemk. Gospodinjstva šola obsega te oddelke: 1. tečaj za gospodinstvo, ki traja 6 mesecev; 2. kuharska in gospodinjstva šola, ki traja 10 mesecev; 3. postranski tečaji, ki jih je bilo 5. V gospodinjstvo šolo je zahajala 1 Slovenka in 7 Nemk. Razven tega je obiskovalo gospodinjstvo šolo 30 učenk trgovske šole.

»Vierter Jahresbericht des k. k. Staatsgymnasiums zu Gottschee veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1908 9.« V tem letošnjem izveštju kočevske gimnazije najdemo daljšo razpravo dr. Riedla, ravnatelja gimnazije „Anton Alex. Graf v. Auersberg (Anastasius Grün). Ein Bild seines Lebens und Dichtens.“ V tej razpravi povdarja avtor predvsem Grünovo nemško mišljenje. Na strani 4. pravi: „... erfüllt von den erhabenen Traditionen seines stolzen, deutschen Geschlechtes, das einst eine so hohe Kulturmission im engeren krainischen Vaterlande und selbst im Reiche zu leisten hatte, war er (Grün) ein Mann von scharf ausgeprägter deutscher Gesinnung und unentwegt und mit Charakterstetigkeit war insbesondere sein Wirken auf das Wohl und die Rechte seines deutschen Volkes hingerichtet.“ In ko omenja na strani 6. njegovo politično delovanje pravi: „Er war begeistert für den deutschen Bund der in Frankfurt seine Weihe empfangen und auch beglückend sein sollte für die slawische Bevölkerung seines engeren Heimatlandes.“ Dalje spodaj govori o izseljevanju v Ameriko: „Und heute ist Amerika . . . ein drohendes Unglück besonders für die Deutschen in Krain, da es deren Zahl so bedenklich vermindert und Grund und Boden und industrielle Arbeit dem slawischen Mitbewohner des Landes preisgibt.“ Na strani 20. govori dr. Riedl o Grünovem delovanju za nemško gledišče v Ljubljani: „Slowenische Vorstellungen konnten erst nach seinem Austritte aus dem Landtage eindringen (v gledišče), da er sich solchen, wie die Folgezeit lehrte, mit Recht widersetzte, da noch die nötigen Vorarbeiten dafür fehlten.“ Tako veje skozi celo razpravo ta nemško-nacionalen duh! Drugega grudna leta 1908 so obhajali na zavodu cesarjev jubilej. Pri tej priliki je imel ravnatelj dr. Riedl jubilejni govor, kjer seveda zopet ni mogel

zakrivati svojega nemškega mišljenja. V svojem govoru hvali Nemce, da so le oni pravi patrijotje. Na strani 41. stoji: „Diese Liebe zu ihrem Herrscher zeichne aber auch insbesondere die Deutschen Österreichs aus, denn ihrem Stamme sei das regierende Herrscherhaus entsprossen und ihre Vorfahren haben das Reich gegründet, in dem nicht nur sie selbst, sondern alle zugehörigen Völker zur gedeihlichen materiellen und kulturellen Entwicklung gelangen konnten. Ihr Patriotismus sei wahr und lebenswarm...“ K temu imamo le še pristaviti vprašanje na naše takozvane slovenske ravnatelje: „Kedaj bodo nehali biti vladni hlapci?“ Meseca prosinca je imel prof. Hirsch šest javnih predavanj o nemškem slovstvu, da se omogoči šestošolcem vožnja v Ljubljano k glediški predstavi. Ta predavanja so dala 262 K 30 v dohodkov. Meseca sušca so se udeležili šestošolci nemške predstave v Ljubljani. Za Slovence je slovenščina obvezen predmet. Poučevala se je slovenščina kot obvezen predmet v treh tečajih. Na zavodu je tudi pripravljalni tečaj, ki je štel letos 22 učencev. Med temi je bilo 6 Slovencev in eden Hrvat. Slovenščina se ni poučevala v tem pripravljalnem tečaju. Lani je obiskalo tečaj 7 učencev. V spodnjih štirih razredih se poučuje risanje kot obvezen predmet, dočim je v gornjih razredih neobvezen predmet. Risanje je obiskovalo iz gornjih razredov 5 učencev. Slovenščino kot neobvezen predmet je obiskovalo 47 Nemcev. Lepopisje se poučuje v dveh tečajih; učencev je bilo 47. Telovadba se goji v treh tečajih (43 učencev) in ravno tako se goji tudi petje v treh tečajih (52 učencev). V izvestju nas zanima le še poročilo o podpornem društvu za uboge dijake. Na strani 58. stoji namreč: „Es spendeten der löb. Deutsche Schulverein in Wien 400 K, der löb. Verein „Südmark“ in Graz 100 K.“

»Jahresbericht des k. k. Staats-Gymnasiums in Marburg a./D. 1909.«

Letošnje izvestje je popolnoma nemško, četudi je gimnazija utrakvistična in tvorijo slovenski dijaki dve tretjini zavoda. Le na koncu je oznanilo glede vpisovanja tudi slovensko. V izvestju najdemo letos dve razpravi. Eno je spisal prof. Mair „Pytheas“ Tanais und die Insel des Kronos in Plutarchs Schrift „Das Gesicht im Monde“. Drugo razpravo je spisal prof. dr. Arnejc v latinskem jeziku: „De origine et vi vocis tamen“. Iz oddelka „Šolska poročila“ posnamemo, da je bilo na zavodu poleg osem razredov šest paralelk. Izmed neobveznih predmetov je omeniti predvsem obrazno geometrijo in geometrično risanje, ki se je poučevalo v dveh tečajih. Ta predmet je obiskovalo 13 učencev; 10 jih je obiskovalo prvi tečaj, 3 pa drugi tečaj. Slovenščina kot neobvezen predmet za Nemce se poučuje v 4 tečajih. Obiskovalo je slovenščino 41 Nemcev. Drugi neobvezni predmeti so francoščina, lepopisje, risanje, petje, nemški tesnopis in štajerska zgodovina. Izpit iz štajerske zgodovine se je vršil 15. velikega travna. Priglasilo se je osem učencev, 5 Slovencev in 3 Nemci. Dočim so dobili v zadnjih letih prvi darili vedno Slovenci, so ju odnesli letos Nemci. Prvi darili sta dobila letos Nemca. Telovadba je na zavodu že sedmo leto obvezen predmet. Kar se tiče dijaške šolske knjižnice, se za slovensko knjižnico skoraj nič ne nakupi. Saj se letos ni nakupilo drugega ko lanske publikacije Slovenske Matice. O tem se je že pisalo večkrat v „Omladini“. Ožigosalo se je dejstvo, da knjižničar niti slovenski ne razume. A naše tožbe so kot glas vpijočega v puščavi. Ali se res ne da ločiti slovenski oddelek od nemškega in se oddati v oskrbo slovenskemu profesorju. Povsod je tako, celo v Celovcu, samo v Mariboru je izjema! Meseca vel. travna si je ogledal sedmi razred pod vodstvom prof. Zahlbrucknerja Götzovo tovarno v Mariboru. Mladinske igre so se tudi gojile prav pridno. Igralo se je pedesetkrat. Udeležencev je bilo navadno po 80 učencev iz vseh razredov. Meseca vel. travna so se priredili izleti. Kakor posnamemo iz statistike je število Slovencev zopet nazadovalo.

»39. Jahresbericht der k. k. Staatsrealschule in Marburg a. d. Drau.«
 Leta 1850. se je ustanovil ta zavod kot nesamostojna spodnja realka, leta 1870 pa se je razširil v popolno realko. V letošnjem izvestju, ki je popolnoma nemško, najdemo razpravo namestnega učitelja Kropatschka „Über Arsen-trioxyd“, nadalje nekrolog posvečen umrlemu profesorju dr. Dutzu. V izvestju je objavljen tudi novi učni načrt za realke. Po tem načrtu je slovenščina relativno obligaten predmet in se poučuje v prvih štirih razredih. Kdor pa v spodnjih razredih ni obiskoval slovenščine, mora obiskovati v gornjih razredih angleščino. Slovenščino je obiskovalo skupaj 88 učencev. Ako odštejemo število Slovencev, ki jih je bilo v spodnjih razredih 10, vidimo, da je obiskovalo slovenščino 78 Nemcev. Da nemški dijaki obiskujejo slovenščino v tako velikem številu, povod temu je iskati v tem, ker se boje v gornjih razredih angleščine, ki jo je obiskovalo samo 34 učencev iz zadnjih treh razredov. Neobvezni predmeti so na zavodu tesnopolis, petje in štajerska zgodovina; telovadba je obvezen predmet v vseh razredih. Neobvezen predmet je tudi „kemično-praktični poskusi“. Dijaška knjižnica nima nobene slovenske knjige. Iz šolskega izvestja posnemamo nadalje, da je sklenil mestni šolski svet, da hoče podpirati 14 ubožnih nemških dijakov po 10 K iz jubilejne ustanove mariborske hranilnice. 6 učencev je dobivalo v sudiški dijaški kuhinji opoldansko hrano. Na zavodu se je gojil zelo telesni razvoj dijaštva. V izvestju najdemo namreč statistiko, ki nam pravi, da je bilo na zavodu 157 plavačev, 182 učencev, ki so gojili drsanje, 19 jih je gojilo skij, 110 kolesarjenje, 208 se je udeleževalo mladinskih iger in v počitnicah prebiva na deželi 184 dijakov. Pod nadzorstvom prof. Jörga so priredili kolesarji raznih razredov tri izlete. Skupno število udeležencev pri teh izletih je bilo 33 dijakov. Meseca vel. travna so priredili vsi razredi izlete. Čudno pri tem je, da so bili vsi razredi priredili izlete na jezikovno mejo! Poučnih izletov se je priredilo čez 20. Da pridejamo konečno še nekaj o nemških dijakih, ki pohajajo ta zavod. So to skrajno zagrizeni nemški nacionalci, ki nosijo vedno le plavice in nemške znake. Ako te slišijo, da govoriš slovenski, te nahrulijo. Vsako šolsko slavnost uporabijo za nemško demonstracijo. Tako je bilo lansko leto, ko je šel v pokoj ravnatelj. Priredili so mu bakljado in po bakljadi so hodili v sklenjenih vrstah ter prepevali velezdajniško pesem „Die Wacht am Rhein“ in prepevanje so spremljali s huronskimi heil-klici. Ko so nemške barabe napadli slovenske dijake v mestnem šetališču, so igrali mariborski nemški realci prvo ulogo. Toliko v znanje slovenski javnosti o teh nadebudnih nemških burših!

»Programm des k. k. Staatsgymnasiums in Pola veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1908/9.« Iz vsebine letošnjega izvestja posnemamo, da je spisal profesor Aigner razpravo „Zwei literarische Fehden aus dem 18. Jahrhundert“. Priobčen je tudi jubilejni govor, ki ga je imel profesor Aigner ob priliki šestdesetletnice našega cesarja. Učni jezik je na zavodu nemški. Laščina se poučuje kot obvezen predmet, dočim se poučuje hrvaščina kot neobvezen predmet. Poučuje pa se hrvaščina v dveh oddelkih; eden za Hrvate s štirimi letniki, drugi za ne-Hrvate v dveh letnikih. Laščino kot relativen obvezen predmet je obiskovalo 53 učencev; Lahov pa je 62. Laščino kot neobvezen predmet je obiskovalo 53 učencev. Na zavodu je 22 Hrvatov in 23 Slovencev. Hrvaščino pa je obiskovalo 60 učencev. Telovadba je obvezen predmet in tudi risanje v spodnjih razredih. Neobvezna predmeta pa sta petje in tesnopolisje. Meseca prosinca je bil roditeljski večer, na katerem je predaval profesor dr. Prodinger o „Šolskih občinah“, ki so zelo razširjene po severni Ameriki. Pozneje je dobil prof. dr. Prodinger tudi dovoljenje od ravnateljstva, da poskusi udejstviti to napravo tudi na tamošnjem zavodu. Razven tega je imel prof. dr. Prodinger tekom leta 24 javnih pre-

davanj o nemškem slovstvu in sicer je nadaljeval snov, ki jo je pričel obdelovati v zadnjih štirih letih. Udeležba je bila povoljna. Saj je bilo pri vsakem predavanju 30 do 50 poslušalcev. Na zavodu se zelo pospešuje telesni razvoj mladine. Profesorski zbor te gimnazije ve ceniti stari grški izrek „V zdravem telesu biva tudi zdrava duša“. Najbolj se je gojilo veslanje. Meseca velikega travna se je priredil pomladanski izlet na parniku, ki je pripeljal mnogo nad sto učencev in učenk v spremstvu profesorjev in drugih prijateljev mladine v Lussinpiccolo. Kar se tiče dijaške knjižnice je omeniti, da so se nakupile samo nemške knjige. Na zavodu je tudi pripravljani razred, ki ga je obiskovalo letos 24 učencev, lani pa 29. Med temi je bilo 5 Lahov, 18 Hrvatov in 1 Slovenec.

RAZNO.

Dijaški konvikt v Pazinu. Zgodilo se je, kakor je moral pričakovati vsakdo, ki pozna škofa Mahniča in istrske „prvake“: občni zbor dijaškega podpornega društva v Pazinu je sklenil dne 23. septembra 1909 po zelo burni debati, da se izroči uprava in nadzorstvo bodočega konvikta, ki bo imel prostora za 200 oseb, Salezijancem, češ, da je istrska duhovščina za to popolnoma nesposobna. Mahničev namen je očividni: fabriciranje klerikalnega naraščaja. Da izvede svoje naklepe, treba mu je bilo denarja za vpisovanje istrskih seljakov v podporno društvo z namenom, da dobijo glasovalno pravico. Zato je poslal med velikimi počitnicami nekega pazinskega duhovnika na Kranjsko zbirat „dobrovoljnih darov“. Ker se ni temu cela akcija posrečila, je moral Mahnič sam osebno v Ljubljano, kjer je „zasnubil“ klerikalno stranko, ki ima baje neizčrpljive vire za „slične prispevke“ v skladu za obmejne Slovence. Z večinoma kranjskim denarjem so vpisali v društvo kot podporne člane okoli 2500 istrskih kmetov, (ker so hoteli pokazati svetu klerikalno prebivalstvo tudi v Istri), jim odvzeli pooblastila in zmaga je bila njihova. Naši somišljeniki so napeli v zvezi z mlajšo inteligenco vse sile za ugodno rešitev — prekernega vprašanja in pridobili so za se okoli 1500 društvenih članov; ali, če pomislimo, da je odbor dijaškega podpornega društva razposlal že v juliju neko brošuro, kjer agitira za Salezijance, ako pomislimo, da je „politično društvo“ proti volji velikega dela svojih članov propagiralo Mahničovo idejo, nam bo naš navidezni neuspeh jasen.

Fingirana „zmaga“ klerikalne ideje povzročila je v njihovem taboru nepopisno veselost in klerikalno časopisje je raztrobilo širokoustno v svet, da je Istra že njihova. Blagor jim! — Iz stališča, ki so ga zavzeli v tem vprašanju istrski prvaki z malo izjemami, smo spoznali, da so oni mnogo pozabili in ničesar se ne naučili, oni so ostali deteta svoje dobe, ki sodijo svoje vnuke po ravno onem kopitu, po kojem so merili sebe pred dvema rodovoma.

Odbor podpornega društva s svojim dičnim dr. Dinko Trinajstičem ni postopal honetno proti hrvatski javnosti, ki je žrtvovala okoli 100.000 kron za navadni dijaški dom, ne pa za klerikalni kolegij. Postopal je sicer, oslanjajoč se na suhe, poleg tega še zelo slabe društvene §§, postavno, nikakor pa ne pravično, in ta madež, ki je v neposredni zvezi z nehvaležnostjo, ostane neizbrisljiv na društvenem predsedniku, ki je za to odgovoren.

Ker je naravno, da bo staro podporno društvo, ki je zabredlo popolnoma v Mahničeve mreže, podpiralo le take dijake, ki bodo „dobro zaznamovani“, svetujemo resno kompetentnim faktorjem, da poskrbe za podpore tudi onim dijakom, ki se ne bodo hoteli ukloniti klerikalni brezobzirnosti. Morda bi bilo tu na mestu novo podporno društvo. Pri vsem

tem pa ne smemo pozabiti, da — ako hočejo klerikalci svoj klerikalni naraščaj, naj si ga vzdržujejo sami.

»Domovina«. V Ljubljani se je letošnje počitnice ustanovilo novo dijaško podporno društvo po imenu „Domovina“, ki ima namen s podporami in v prvi vrsti z dijaško kuhinjo podpirati srednješolsko dijaštvo. Društvo je izrazito napredno. Že davno se je čutila živa potreba, da se iztrga naše dijaštvo iz rok različnih samostanov in klerikalnih dijaških kuhinj ter da se mu z materielno podporo, posebno s ceneno hrano omogoči tudi duševni svobodni razvoj. Slovenski dijak je moral doslej pobirati ostanke samostanskih miz in se prehranjevati v ljudski kuhinji, ki je popolnoma v strankarskih klerikalnih rokah, te same na sebi hvalevredne in človekoljubne dobrote pa je moral navadno drago plačevati s svojim prepričanjem in z duševnim tlačanstvom. Upamo, da bo odslej bolje, ker smo prepričani, da bo novo društvo strogo varovalo in branilo osebno prepričanje podpirancev in da jih z materielno podporo ne bo vezalo duševno. Treba je do tal podreti oni koruptni sistem, ki se je doslej prakticiral od strani klerikalcev, oni sistem namreč, da je morala biti tudi glava tistega, čegar je bil želodec. Mladina pa, ki bo pohajala novo dijaško kuhinjo, nastanjeno areni „Narodnega doma“ ostane prosta in kot taka nikdar ne zaide v klerikalni tabor. Saj klerikalizem že po svoji naravi nikoli ne more najti odmeva v nevezanem in mladem človeku. Društvu predseduje dr. Karl Triller, v odboru pa so: podpredsednica ga. Vera dr. Šlajmerjeva, tajnik Adolf Ribnikar, blagajnik prof. Anton Jug, gospodar učitelj Pretnar, dr. Demšar, prof. dr. Trtnik, glavar Štefan Lapajne in ga. Franja dr. Tavčarjeva. Ljubljanske napredne dame posebno marljivo podpirajo „Domovino“ in bodo gotovo v polnem obsegu in z vnmemo izvrševale svoje dolžnosti kot prijateljice mladine. V programu društva je, da se ustanovi tudi internat za dijake. — Obed v dijaški kuhinji „Domovine“ stane 20 v, večerja 10 h. — Novemu društvu želimo iz srca obilo uspeha pri plemenitem delu, dijaštvu pa priporočamo, da ga po svojih močeh podpirajo.

Maribor. Napočilo je novo šolsko leto — korak bližje našemu smotru. Živahno gibanje je opaziti na tukajšnjem gimnaziju, vseskoz od nižjega gimnazija do osmega razreda. Rodoljubno požrtvovalnost so pokazali gimnazijci s tem, da zbirajo za Anti-Rosegerjev sklad. Tako so dali vzgled, ki bi ga naj posnemali vsi narodno misleči dijaki. Tudi učiteljišče je v tem oziru jednako gimnaziju. Ampak ne samo to, tudi skrb za duševni in telesni razvitek je prevzela dijake. Z ravnateljevim dovoljenjem, (ki se razteza žal le čez višjo gimnazijo) gojijo dijaki prav pridno pod nadzorstvom jednega profesorja telovadbo. Udeležba je precej obilna. Za razširjenje duševnega obzorja se pa nudijo dijakom razna sredstva, kakor znanstvena knjižnica (dijaška in javna v Nar. domu). Ljudska knjižnica in revije, na koje so naročeni dijaki sami. Zlasti do Slov. Branika vlada velika in posebna simpatija. Le jedne rak-rane se tukajšnje dijaštvo ne more otresti: stare dijaške napake včasi pretiranega in prevelikega veseljačenja, ki pa obsega — na srečo — le majhen krožek v posameznih razredih gor. gimnazije. Vendar je upanje, da se i ti še popravijo, kadar jim zasveti luč, da jih mati ni rodila za zabavo, ampak za resno delo, na koje se mora pripravljati slovenski dijak že v gimnazijskih letih. Tovariši, vzemite torej to breme radovoljno na se, ako še si ga niste naložili, in nosite ga z veseljem. Veseljakom pa kličem: Odprite oči! Dvanajstva ura že bije nam Slovencem! Nedajmo, da odbije! Bodite tudi tukaj požrtvovalni radi našega naroda! Zato pa mesto veseljačenja z znanstveno knjigo ali naprednim časnikom v prosto naravo, v slovensko mariborsko okolico, ob času telovadbe pa v telovadnico, da boste kedaj čili Sokoli. Nazdar!

zasedena po Slovincih, ter da nadsodišče v Gradcu, kakor tudi deželna vlada v Ljubljani ne bodeta imela tudi letos priliko odklanjati slovenske prošilce.

Slovenski napredni abiturientje so imeli v Ljubljani 31. julija svoj sestanek. Novih misli ta sestanek sicer ni prinesel, pač pa je zanimiv v drugem oziru. To pot so namreč liberalni dijaki prvič nekako oficijelno sprejeli nekaj važnih točk našega programa. Toda žal le njihov najmlajši naraščaj. Zapazili smo celo več; zapazili smo, da je bilo liberalno visokošolsko dijaštvo in liberalno starešinstvo na sestanku kaj slabo zastopano. Ne trdimo, da so starejši namenoma izostali. Gotovo pa je, da so se liberalni abiturientje čutili osamljene, kar jih ni moglo navdajati s prevelikim upom v bodočnost. Kajti tudi oni morajo vedeti, da je bilo liberalno dijaštvo z malimi izjemami do sedaj le coklja. In kje vidijo mlajši simptome, da to niso več? Prazne klopi njihovih starešin jim tega gotovo niso dokazale.

Novih misli, kakor že rečeno, referenti niso podali. Napačno pa bi bilo, edino s tega stališča presoјati sestanek. Tudi propaganda starih, a še vedno premalo uveljavljenih idej, popolnitev organiziranega dela za te ideje, je vse hvale in vse podpore vredno stremljenje. Če bo imel sestanek vspeha v tem oziru, se bo tega veselilo vse v resnici napredno dijaštvo.

I. slovenska umetniška razstava v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani. Lepo darilo je dobil slovenski svet v letošnjem letu od privatnika, kateremu bi se moralo dogoditi ravno narobe. Gospod slikar Rihard Jakopič se je zaklel, da postavi slovenski muzi umetnosti zavetišče in postavil ga ji je takorekoč z lastnimi rokami in s svojim žepom. Izreči bi mu morali za ta čin veliko hvale, a za danes zabeležujemo le, da stoji v Ljubljani krvavo potrebno razstavišče le z Jakopičevem prizadevanjem, kjer bo dana prilika slovenskim in jugoslovanskim umetnikom seznanjati v umetniški izobrazbi zaostalo slovensko ljudstvo s svojimi umotvori. V beli hišici na travniku ob glavni promenadi so razstavili najprvo slovenski umetniki (po matuzalemskem presledku tretjič na domačih tleh) ter pričakujejo od 13. junija naprej obiskovalcev, ki jih pa žalibog noče biti. Pozivljamo s tem tovariše, ki so toliko grešili, da si razstave še niso ogledali, da to store čim preje (odprta je že tako le še izjemoma) one pa, ki so opravili dolžnost, da podvoje, da potroje svoj obisk, da si ohranijo lepših in večjih vtisov. Vstopnina je za dijake 40 vinarjev, za druge krona. Kritiko o razstavljenih delih priobčimo v prihodnji številki. Gospodu Rihardu Jakopiču pa še enkrat odkrita zahvala za vstrajno delovanje na strnišču našega umetniškega polja. *Iv.*

Letošnja glavna skupščina »Družbe sv. Cirila in Metoda«, ki se je vršila ob ogromni udeležbi dne 8. t. m. na Jesenicah, je podala zadovoljivo sliko marljivega notranjega dela v „Družbi“. Reformna akcija, ki se je začela pred dvema letoma, je rodila že lepe upoštevanja vredne sadove. Deluje se v prosep obmejnega šolstva po premišljenem sistemu, ki mu sicer gotovo še marsikaj manjka do popolnosti, ki pa znači vendarle zadovoljiv napredek napram stagnaciji in brezprogramnosti prejšnjih let. Najboljši dokaz, da stopa „Družba“ po pravi poti, je ljubezen, ki si jo je pridobila s svojim delom v vseh narodno-čutečih krogih slovenskega ljudstva. Snovanje številnih novih podružnic in ne v zadnji meri za slovenske razmere naravnost kolosalno naraščanje „Družbinih“ dohodkov so vidni znaki tega veselega pojava in dokaz, kako globoko je prodrla zavest o potrebi sistematičnega obrambnega dela, kakor je vrši ravno „Družba“. Da je prodrla ta zavest tudi v doslej napram obrambnemu delu apatične klerikalne kroge, za to je najsigurnejše znamenje kričanja klerikalnih glasil „Slovenca“ in „Straže“, ki hočeta z zabavljanjem na „Družbo“ prevpiti oglašajočo se lastno vest, ki jim očita

dosedanjo letargijo na tem polju (prim. Št. Ilj in Marenberg). Ako hočejo klerikalci ob 12. uri z ustanovitvijo lastnega obrambnega društva popraviti grehe svoje dosedanje „obmejne“ lenobe, ne bo tega nihče bolj vesel kot ravno struja, ki z veseljem pozdravlja vsako pošteno obrambno akcijo — toda če sodimo po tem, kako je duhovniška stranka doslej nastopala o tej stvari in po njenih zadržanih mošnjičkih v št. iljski zadevi, nas navdaja precejšnja skepsa . . .

Ukaz. V neki številki ljubljanskega dnevnika „Slovenec“ nas je pozvalo kat. nar. dijaštvo z vso energijo in aroganco, da naj podpremo članek „cuius regio, eius religio“ z dokazi. Diktiralo nam je, da se mora to zgoditi v enem izmed ljubljanskih dnevnikov, in postavilo nam je zato termin 20. julij. Strepetali smo v silnem strahu in nismo si upali odgovoriti; tako vsaj bodo naši nasprotniki zavili resnico o našem molku. Mi pa izjavljamo, da na tak aroganten poziv nočemo odgovarjati tedaj, kadar nam to ukaže „Danica“ in izjavljamo nadalje, da bomo ignorirali take ukaze vse dotlej, dokler se kat. nar. dijaki ne priuče uljudnosti in bon-tona. Če jim je kaj za to, da izve javnost resnico, naj nas povprašajo tako uljudno, kakor se spodobi za akademika. Sicer je poleg neuljudnega tona še drug vzrok, da ne odgovorimo direktno na poziv. Na strani 48. letošnjega letnika smo namreč priobčili notico „Ustanove kranjskega deželnega odbora za medicince“, meneč, da dobimo odgovor po resnici in pravici. Namesto odgovora smo čitali v „Slovencu“ izjavo „Danice“, da nima člana po imenu Jerše. Drugega nič! Res je! „Danica“ je govorila čisto resnico, v „Danici“ res ni člana, ki bi se pisal Jerše, pač pa se piše neki njen član za Ješeta, kakor razvidimo iz 9. in 10. številke „Zore“. „R“ gori ali doli, faktum, ki smo ga navedli v svojem listu, je tu še nerazjasnjen! Zaraditega se nam zdi popolnoma pravično, da mi merimo klerikalcem s prav tako mero, s kakršno oni nam. — Koncem poziva nam katoliško-narodno dijaštvo grozi na sumljivo terorističen način z drugimi sredstvi. — Dobro! Pripravljeni smo, vračali bomo enako z enakim. — Sicer pa bomo opravljali še nadalje potrebno kritiko in sicer brez ozirov na posamezne eksistence in brez ozirov na pozive in grožnje katoliško-narodnega dijaštva. Če hočete bojevati boj na nož, tudi mi ne bomo poznali usmiljenja, četudi s tem uničimo nekatere eksistence. Krivda bo na vaši strani. Z ozirom na to nam bo vse eno, če n. pr. g. H. ali g. L., ali kdo drugi ne bo mogel več študirati. Toliko svojim tovarišem in prijateljem v vednost in nasprotnikom v ravnanje!

Slovenska visoka šola v Ljubljani. Tako se glasi naslov brošuri, katero je izdal in založil „Vseučiliški odsek dunajskega dijaštva“. Brošura je bila tiskana že o Veliki noči, toda državno pravdnštvo jo je konfisciralo do zadnje pičice. Šele po interpelaciji g. drž. poslanca Ivana Hribarja jo je bilo mogoče izdati. Najtopleje jo priporočamo tovarišem in prijateljem. Stane 30 h in se naroča pri pisatelju Mirko Černiču, Hrušica 57., Jesenice, Gorenjsko.

Opozarjamo na Prešernove plakete v srebru in bronzi, delo tov. A. Severja. Srebrne so po 3 K, bronaste po 1'50 K, s poštnino 45 h več. Naročila naj se naslove na A. Sever, Ljubljana, Male čolnarske ulice.

Ženska univerza na Ruskem. Namesto dosedanjih višjih ženskih kurzov bodo ustanovili v Kijevu žensko vseučilišče, ki se bo imenovalo „Univerza sv. Olge“. Imela bo tri fakultete. Medicinska fakulteta bo samostojen ženski medicinski zavod z lastno upravo. Pri pravniški fakulteti bo tudi trgovski oddelek. Absolventke bodo imele iste pravice kakor slušatelji drugih univerz. Za stavbo je nabranih že stotisoč rubljev, občina pa da brezplačno stavbišče.

